

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากคำวาท เอกสาร ทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความสำคัญดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.3 ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา
2. ครู
 - 2.1 ความหมายของครู
 - 2.2 ความสำคัญของครู
 - 2.3 บทบาทของครู
3. การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู
 - 3.1 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.2 ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.3 แนวการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู
 - 3.3.1 ความพอประมาณ
 - 3.3.2 ความมีเหตุผล
 - 3.3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด และงานวิจัยเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ บุคลากร ตลอดจนประชาชนในชุมชนจะต้องร่วมกันดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

ประกอบ บุญญาหงษ์ (2540, หน้า 18) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง ความพยายามในการดำเนินงานของคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งระบบโรงเรียนอันที่จะพัฒนาสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชนให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะ ตลอดจนค่านิยม คุณธรรม เจตคติที่พึงตามที่ต้องการ

วิล ธานีวัฒน์ (2541, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา คือการดำเนินกิจกรรมภายในสถานศึกษา โดยกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

อุตร ชัดเกล้า (2543, หน้า 7) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของบุคคลทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา โดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และประเทศชาติ ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 30) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมด้านการบริหารและการจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เพื่อบริการประชาชนให้มีความพึงพอใจในการบริการด้านการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงโดยยึดหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางในการบริหาร

ดังนั้นสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา โดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม ให้มีความพึงพอใจในการบริการด้านการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และประเทศชาติ ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

2. ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินการจัดบริการเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน อันได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์ กิจกรรม บริการต่างๆ งานบริหารโรงเรียนนั้น ตามปกติผู้บริหารมักจะจัดรูปงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือถ้าจะมีการจำแนกประเภทแตกต่างกันออกไปบ้างก็ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน ลักษณะของงาน และความคิดเห็นของผู้บริหารแต่ละคน

กรมวิชาการ (2540, หน้า 4 - 21) ได้กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาร่วมกับชุมชนในมาตรฐานที่ 5 (ด้านปัจจัยนำเข้า) ผู้ปกครอง ชุมชน ในการสนับสนุนร่วมมือจัดการศึกษา พัฒนาการศึกษา และพัฒนาสถานศึกษา ในตัวบ่งชี้ข้อ (1) ว่ามีองค์กรต่างๆ ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และโรงเรียนที่ช่วยกันสนับสนุนสถานศึกษา (2) มีกิจกรรมร่วมกันระหว่าง

ผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา และ (3) มีการให้บริการ และเปลี่ยนกันระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 42) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาว่า โรงเรียนทันสมัย สร้างวิสัยทัศน์ควมมุ่งสู่มาตรฐาน สถานความร่วมมือ ด้วยการกำหนดแผน 8 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2542 - 2544) โดยมีข้อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในนโยบายข้อ (2) ให้นำส่งเสริมผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (6) ให้มีการประสานความร่วมมือกับส่วนราชการ ชุมชน และเอกชนในลักษณะเครือข่าย การปฏิบัติงาน และ (7) ร่วมกันประสานความร่วมมือกับชุมชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองดูแลนักเรียนให้มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุปราศจากสารเสพติดอบายมุข

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 140) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนมีความสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงเป้าหมาย และความต้องการของสังคมอยู่เสมอ การจัดระบบการบริหารโรงเรียน มีหลักการทั่วไปที่ควรยึดเป็นมโนทัศน์ 10 ประการ ดังนี้คือ

1. ครูต้องมีโอกาสรู้จักเด็กที่ตนสอนอย่างทั่วถึงทุกคนและครูจะต้องทราบ ความจำเป็นหรือความต้องการ ปัญหา ข้อจำกัด และความสามารถเฉพาะคนของเด็กแต่ละคนที่ครูสอนด้วย
2. การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียนจะต้องยึดหลักการว่าเด็กทุกคนจะมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเข้าโรงเรียนได้ และมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียน
3. การจัดโรงเรียนต้องให้เหมาะสมกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษา
4. การจัดโรงเรียนต้องยึดหลักการว่า จะทำให้เด็กทุกคนในโรงเรียนอยู่ในโรงเรียนได้ด้วยความสนใจเหมือนอยู่กับบ้านของตนเอง
5. การจัดโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย และควรมีการฝึกอบรมให้มีความรู้สึกนึกคิด และความนิยมในวิถีทางของประชาธิปไตย
6. การจัดโรงเรียน ให้โอกาสเด็กได้ใช้ความรู้ที่เรียนมาทุกวิชาผสมผสานกัน
7. การบริหารโรงเรียนยึดหลักการสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ให้ครูระลึกอยู่เสมอว่าครูมีหน้าที่ส่งเสริมและช่วยเหลือให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเติบโตในทุกๆ ด้าน พร้อมๆ กัน
8. การจัดโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้มีความคล่องตัว เพื่อเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขได้เสมอ
9. การจัดเด็กเข้าชั้นเรียนหรือการแบ่งหมู่ แบ่งกลุ่มนักเรียนต้องเคารพคตินิยมของไทยที่ว่า เด็กทุกคนมีความสำคัญทัดเทียมกัน มีฐานะเป็นพลเมืองไทยด้วยกัน
10. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพจริงๆ

กรมสามัญศึกษา (2544, หน้า 9) เห็นความสำคัญของชุมชน ได้กำหนดนโยบายและแผนดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชนไว้ในแผนกลยุทธ์ศาสตร์ 10 ประการ ข้อ (8) เรื่องการมีส่วนร่วมว่าโรงเรียนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรรมการนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมพัฒนาฝีมือแรงงานให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น และข้อ (7) เรื่อง การระดมทรัพยากรการศึกษาว่าโรงเรียนควรประสานร่วมมือและขอความช่วยเหลือจากบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานขององค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนมาใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) กลยุทธ์แผนงานที่ 3 ได้ปรับระบบบริหารการศึกษาและการกระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในรูปคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเครือข่ายผู้ปกครองและรูปแบบอื่นๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546ก, หน้า 1 – 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชนมีความมั่นใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
2. เพื่อให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อการศึกษา
3. เพื่อให้โรงเรียนได้รับความสนับสนุน และช่วยเหลือจากชุมชนในด้านภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. เพื่อสร้างเครือข่ายของการศึกษาให้กว้างขวางและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย
5. เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนในชุมชน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนหรือชุมชนอยู่เสมอ เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์รวมวิชาการต่างๆ โรงเรียนต้องให้ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนมีความเข้าใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียนและยอมรับว่าโรงเรียนเป็นของชุมชน ประชาชนในชุมชนจะต้องร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนให้ความเจริญก้าวหน้า

3. ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

เบญญา แสงมลิ (2540, หน้า 2540, หน้า 344) ได้กำหนดขอบข่ายของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนไว้ 5 ด้าน คือ งานวิชาการ งานธุรการและการเงิน งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วีรยศ เทียมเงิน (2540, หน้า 11) ได้กำหนดขอบข่ายของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนไว้ 6 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานกิจการนักเรียน และการบริหารการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, หน้า 56) ได้กำหนดขอบข่ายของการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนไว้ 5 ด้าน คือ งานวิชาการ งานการเงิน พัสดุและครุภัณฑ์ งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน และงานสัมพันธ์ชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546ข, หน้า 32 - 38) ได้กำหนดขอบข่ายของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน ไว้ 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

อุทัย บุญประเสริฐ (2546, หน้า 189) ได้สรุปหลักการสำคัญในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school – based management) ได้แก่

1. หลักการกระจายอำนาจ เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังจากสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการจัดการศึกษา ในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ร่วมตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียนการที่บุคคล ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และจะเต็มใจยินดีร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชนในอดีตตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การจัดการศึกษาจะเป็นแบบมีการรวมการจัดการศึกษาไปไว้ที่ส่วนกลางเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษา แต่เมื่อความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็วคนมีการศึกษามากขึ้น สังคมเปลี่ยนแปลงไปมากและค่อนข้างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องให้อำนาจคืนสู่ท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของประชาชนให้ได้มีบทบาทจัดการศึกษามากขึ้น

4. หลักการบริหารตนเอง เนื่องจากในระบบการศึกษาโดยทั่วไปนั้น มักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลางเป็นหลักในแทบทุกเรื่อง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงในการบริหารจัดการด้วยตนเองเลย การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นมีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี และถ้าส่วนกลางทำหน้าที่เพียงแต่กำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารตนเองโดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงานได้ สามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันได้แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม ที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ดังนั้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน มีขอบข่ายการดำเนินการ คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

ครู

1. ความหมายของครู

ประไพ ลิทธิเลิศ (2542, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของคำว่า ครู หมายถึง ผู้ที่หนักด้วยงานหนักด้วยบุญคุณ ผู้ที่ควรเคารพ แต่ความหมายทั่วไป หมายถึง ผู้ที่อบรมสั่งสอนหรือผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 4) ได้ให้ความหมายคำว่า ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 225) ได้ให้ความหมายคำว่า ครู หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์

นิตยา อำไพวรรณ (2552, มีนาคม 15) ได้ให้ความหมายของครู หมายถึง ผู้อบรมสั่งสอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้สร้างสรรค์ ภูมิปัญญา และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาติ

จากความหมายของคำว่าครูสรุปได้ว่า ครู หมายถึง ผู้ชี้แนะแนวทางและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ อีกทั้งอบรมสั่งสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาศิษย์ให้เป็นคนดีของสังคม

2. ความสำคัญของครู

ตำรา ประเสริฐกุล (2542, หน้า 8-14) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของครูโดยพิจารณาจากลักษณะงานของวิศวกรว่าประกอบไปด้วยภาระ ดังนี้

1) งานวิจัย ครูมีความจำเป็นต้องเป็นนักวิจัยด้วย งานวิจัยของครูมีตั้งแต่ระดับง่ายจนถึงขั้นที่มีความซับซ้อน เช่น เมื่อครูพบว่านักเรียนในชั้นของตน ขาดเรียนเป็นประจำ ครูก็พยายามสืบค้นหาสาเหตุของการขาดเรียนของนักเรียน จากเพื่อนนักเรียนจากเพื่อนครูอาจารย์ และจากผู้ปกครองโดยการสอบถามด้วยวาจา การกระทำด้วยวิธีนี้ถือได้ว่าเป็นการวิจัยแบบง่าย ๆ แต่เมื่อใดที่ครูต้องการศึกษาว่า การสอนโดยวิธีการบรรยายล้วน ๆ กับการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมอภิปรายกับครู วิธีไหนจะให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่ากัน การจะทราบผลนี้ได้ต้องใช้วิธีการวิจัยที่มีความซับซ้อนขึ้น งานของครูจะต้องเกี่ยวกับการวิจัยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในด้านหลักสูตร วิธีการสอน ตลอดจนการแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน เป็นต้น

2) งานพัฒนา ภาระที่ครูจะต้องปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ งานพัฒนาเยาวชน การพัฒนาการเมืองการปกครอง และการพัฒนาเศรษฐกิจ

3) งานออกแบบ ครูจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับงานออกแบบ ต้องออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพื้นฐานความสามารถของนักเรียนและให้สอดคล้องกับวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการประกอบการสอนตามระดับต่าง ๆ นอกจากนี้ครูยังจะต้องออกแบบผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคม และประเทศชาติต้องการอีกด้วย

4) งานการผลิต ครูจะต้องมีการทดสอบหลายครั้ง เพื่อให้ผลผลิตของครูเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ

5) งานก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับงานของครู คืองานก่อสร้างพฤติกรรมของคนให้เป็นไปตามรูปแบบที่สังคมต้องการ ซึ่งเป็นงานที่มีความลำบากและใช้เวลามากกว่าการก่อสร้างบ้านเรือน

6) งานควบคุมโรงงาน หมายความว่าวิศวกรนั้นรับผิดชอบต่อโรงงาน ในขณะที่ครูมีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน คือ สามารถควบคุมดูแลโรงเรียนให้สะอาดเรียบร้อย ตกแต่งอาคารบริเวณสวยงามมีบรรยากาศน่าอยู่ น่าเรียน นักเรียนในโรงเรียนมีความรักความสามัคคี สภาพแวดล้อมทั้งทางกายและสังคมดี การจัดการกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลไปถึงผลผลิต คือนักเรียนต้องมีคุณภาพดีด้วยอย่างแน่นอน

7) งานทดสอบ การทดสอบทำให้ผู้สอนสามารถทราบถึงเปลี่ยนแปลงของนักเรียนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง ในการศึกษาในส่วนมากครูจะเป็นผู้รับผิดชอบในการออกแบบการทดสอบ และดำเนินการทดสอบเองตามความเหมาะสมแต่ในบางครั้งก็อาจจะมีการร่วมกันหลายๆ ด้าน หรือมอบให้หน่วยงานกลางผู้รับผิดชอบในการออกข้อสอบ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในบางระดับก็ได้

8) งานการขายและการตลาด ครูต้องพยายามโน้มน้าวให้ผู้บริหาร มองเห็นความสำคัญในการเพิ่มอุปกรณ์การเรียนการสอน และมองเห็นความสำคัญของโครงการพัฒนาการเรียนการสอนที่ครูเสนอ ครูจะต้องเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

9) งานบริหาร การบริหารเป็นสิ่งจำเป็นมากเพราะในแต่ละสถาบันการศึกษาจะมีครูและนักเรียนจำนวนมาก หากการบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูไม่ดี ซึ่งจะมีผลถึงคุณภาพถึงคุณภาพของการสอนและคุณภาพของนักเรียนด้วย ปัจจุบันผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งบริหารสถานศึกษาทุกคนจะต้องผ่านการฝึกอบรมในการทำงาน เป็นผู้บริหารในช่วงระยะเวลาพอสมควร แม้แต่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางบริหารอยู่แล้วหากต้องการปรับตำแหน่งหน้าที่การทำงานให้สูงขึ้น ก็จำเป็นต้องรับการฝึกอบรมเป็นระยะๆ ด้วยความรู้ด้านการบริหารมิใช่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารเท่านั้น ครูทุกคนจำเป็นต้องรู้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างผู้บริหารระดับต่างๆ และยังเป็นการเตรียมตัวครูที่จะก้าวไปสู่ผู้บริหารต่อไป

10) งานที่ปรึกษา งานของครูทุกระดับชั้นเกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาหารือกับศิษย์ และบางครั้งต้องให้คำปรึกษาแก่ประชาชนในชุมชนด้วย โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาหารือกับศิษย์นั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูที่ปรึกษาสามารถช่วยให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาในการเรียนและปัญหาส่วนตัว บทบาทของครูในการให้คำปรึกษาหารือแก่นักเรียนนี้มีความสำคัญมาก ดังนั้นในสถานศึกษาทุกระดับจึงได้ตั้งครูที่ปรึกษาและตั้งคณะกรรมการแนะแนวขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ

11) งานการศึกษา เป็นงานของครูโดยตรง ครูต้องมีความรับผิดชอบการศึกษาทุกระดับชั้น ตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา เช่นเดียวกับวิศวกรต้องทำหน้าที่ศึกษาเพื่อผลิตชิ้นงาน และศึกษาประสิทธิภาพของชิ้นงานนั้น

นิตยา อ่ำไพวรรณ (2552, มีนาคม 15) ระบุว่า เป็นบุชนิยบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการให้การศึกษาเรียนรู้ ทั้งในด้านวิชาการ และประสบการณ์ ตลอดจนเป็นผู้มีความเสียสละ คุณและเอาใจใส่สั่งสอนอบรมให้เด็กได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญาอันจะเป็นหนทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองรวมทั้งการนำพาสังคมประเทศชาติก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง จากความสำคัญของครู นั้น จึงได้กำหนดให้มีวันครูขึ้น ในวันที่ 16 มกราคม ของทุกปี เพื่อแสดงความกตัญญูต่อกวี และให้ครูเป็นผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูในสังคม

ภาณุมาศ กสิยะพัท (2552, มีนาคม 15) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของครูดังนี้ อาชีพทุกอาชีพย่อมมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมด้วยกันทั้งสิ้น ยากที่จะกล่าวอ้างว่าอาชีพใดมีความสำคัญว่ากัน แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะวิชาชีพครูให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่า ผู้เป็นครูนั้นต้องรับภาระหน้าที่ต่อสังคมและชาติบ้านเมือง หากผู้เป็นครูปฏิบัติภาระที่ตนเองได้รับบกพร่อง ผลกระทบก็จะตกไปถึงความเสื่อมของสังคมและชาติบ้านเมือง เพื่อให้นักเรียนครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของครู จึงขออัญเชิญพระราชาโฆวาทของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันพุธที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2523 มากล่าวในที่นี้ ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า "หน้าที่ของครูนั้นเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจให้แก่เยาวชน เพื่อที่จะได้เติบโต ขึ้นเป็นผลเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพของประเทศชาติในกาลข้างหน้า ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการสร้างสรรค์บันดาลอนาคตของชาติบ้านเมือง" และอีกตอนหนึ่งเป็นพระราชาโฆวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันพุธที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ความตอนหนึ่งว่า "อาชีพครูถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งก็ได้แก่เยาวชนของชาติ เสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้" พระราชาโฆวาทของทั้งสองพระองค์ดังกล่าว สามารถสรุปความได้ว่า ผู้ที่เป็นครูนั้นมีความสำคัญอย่างมาก เพราะครูเป็นผู้ปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจและพัฒนาเยาวชนให้มีความเจริญในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป จากพระราชาโฆวาทของทั้งสองพระองค์ตามที่ได้อัญเชิญมานี้ เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่เป็นครูที่มีต่อความเจริญของบุคคลและชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะชาติบ้านเมืองจะมีความเจริญมั่นคงอยู่ได้ ก็เพราะประชาชนในชาติได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี การพัฒนาคนจะดำเนินไปอย่างถูกต้องก็เพราะมีระบบการศึกษาที่ดี และระบบการศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็เพราะมีครูที่มีคุณภาพ

อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว (2552, มีนาคม 15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครู ดังนี้ อาชีพครูถือว่าสำคัญยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งก็ได้แก่ เยาวชนของชาติเสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้

สรุปได้ว่า ความสำคัญของความเป็นครูนั้น เป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝน อบรม กล่อมเกลาให้ผู้ที่จะมาเป็นครูต้องมีความรู้ดี ประกอบด้วยหลักวิชาที่ถูกต้องรวมทั้งการมีคุณธรรม และความเอื้ออารีปรารถนาที่จะถ่ายทอดเมื่อแม่ให้ศิษย์และบุคคลอื่นๆ ได้มีความรู้ความเข้าใจที่ดี ด้วยความแจ่มแจ้งง่ายทั้งในการปฏิบัติงาน โดยบริสุทธิ์ใจ เพื่อสร้างความศรัทธาในกิจการที่กระทำ อยู่ ให้ดำเนินไปด้วยความสะดวกราบรื่นและสำเร็จมุ่งหมาย การที่บุคคลใดจะมีความเป็นครูได้ควร ทำความเข้าใจในความหมาย และความสำคัญของครูอย่างถ่องแท้ เพราะครูเป็นผู้ปลูกฝังความรู้สึก ความคิดและจิตใจและพัฒนาเยาวชนให้มีความเจริญในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นเป็นกำลัง สำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป

3. บทบาทของครู

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 602) ได้ให้ความหมายคำว่า บทบาท หมายถึงการทำหน้าที่ที่กำหนดไว้

อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว (2552, มีนาคม 15) ได้กล่าวถึง บทบาทครู หมายถึง ภาวะที่ผู้ เป็นครูต้องรับผิดชอบ ซึ่งมีมากมาย เช่น ภาวะที่ต้องพัฒนาเยาวชน ภาวะที่ต้องพัฒนาสังคม ภาวะที่จะต้องพัฒนาการเมืองการปกครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คำว่า บทบาท มักจะใช้ควบคู่ กับอีกคำหนึ่ง คือ หน้าที่ ซึ่งหมายถึง กิจที่ต้องกระทำ หากหลีกเลี่ยงละเลยแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ส่วนบทบาทนั้นหากปฏิบัติย่อหย่อนไปบ้าง ความเสียหายจะมีน้อยกว่าการบกพร่องในหน้าที่

แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2541, หน้า 1-22) ได้กล่าวถึงแบบแผนพฤติกรรมตาม จรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ดังต่อไปนี้

จรรยาบรรณข้อที่ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

หลักการ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีเป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงาม และความ เชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคล บุคคลที่มีความรักและเมตตาย่อมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่ จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่น มีความสุภาพ ไคร่ครองถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงจัง ครูจึงต้อง มีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์เป็นไป ในทางสุภาพ เอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ทุกด้าน

คำอธิบาย ครูต้องรักและช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองต่อความ ต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงจัง สอดคล้องกับการเคารพ การยอมรับ การเห็น ออกเห็นใจ ต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์เป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนา รอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน

พฤติกรรมสำคัญ

1. สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์แต่ละคนและทุกคน
 2. ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ทางสร้างสรรค์ ตามสภาพปัญหาความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน
 3. เสนอและแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์ตัวอย่างเช่น
 4. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคน และทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา
- จรรยาบรรณข้อที่ 2 ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

หลักการ ครูที่ดีต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศิษย์ให้เจริญได้อย่างเต็มศักยภาพ และถือว่าความรับผิดชอบของตนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อศิษย์ได้แสดงออกซึ่งผลแห่งการพัฒนานั้นแล้ว ครูจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน เลือกกิจกรรมการเรียนที่หลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาตามศักยภาพนั้น ดำเนินการให้ศิษย์ได้ลงมือทำกิจกรรมการเรียนจนเกิดผลอย่างแจ่มชัด และยังกระตุ้นยั่วยุให้ศิษย์ทุกคนได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อความเจริญงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

คำอธิบาย ครูต้องอบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึงการดำเนินงานตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริง การจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินร่วมกับศิษย์ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่างๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพและตลอดไป

พฤติกรรมสำคัญ

1. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ
2. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ
3. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

จรรยาบรรณข้อที่ 3 ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกายวาจา และจิตใจ

หลักการ การเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรมจำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมด้วยการแสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็นตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง

คำอธิบาย การประพุดิปฏิบัติคนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตเห็นด้วยตัวเอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

พฤติกรรมสำคัญ

1. ตระหนักว่าพฤติกรรมการแสดงออกของครูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของศิษย์อยู่เสมอ

2. พุศจาสุขภาพและสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคม

3. กระทำคนเป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับคำสอนของตน และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

จรรยาบรรณข้อที่ 4 ครูต้องไม่กระทำคนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

หลักการ การแสดงออกของครู ย่อมมีผลในทางบวกหรือลบ ต่อความเจริญเติบโตของศิษย์เมื่อครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทุกด้านของศิษย์จึงต้องพิจารณาเลือกแสดงแต่เฉพาะการแสดงที่มีผลทางบวก พึงระมัดระวังและละเว้นการแสดงใดที่นำไปสู่การชลอหรือขัดขวางความก้าวหน้าของศิษย์ทุกด้าน

คำอธิบาย การไม่กระทำคนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์หมายถึง การตอบสนองต่อศิษย์ การลงโทษหรือให้รางวัลหรือการกระทำอื่นใดที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และการเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

พฤติกรรมสำคัญ

1. ละเว้นการกระทำที่ทำให้ศิษย์เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของศิษย์

2. ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์

3. ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์จิตใจ และสังคมของศิษย์

จรรยาบรรณข้อที่ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์ อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ การปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

หลักการ การใช้ตำแหน่งหน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ย่อมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่สร้างความไม่เสมอภาคนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาในบุคคลและวิชาชีพนั้น ดังนั้น ครูจึงต้องไม่แสวงหาประโยชน์ อันมิควรได้จากศิษย์ หรือใช้ศิษย์ให้ไปแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

คำอธิบาย การไม่แสวงหาประโยชน์ อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์ กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ หมายถึง การไม่กระทำการใดๆ ที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบตามปกติ

พฤติกรรมสำคัญ

1. ไม่รับหรือแสวงหาอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ อันมิควรจากศิษย์
2. ไม่ใช่ศิษย์เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ให้กับคนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือความรู้สึกของสังคม

จรรยาบรรณข้อที่ 6 ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

หลักการ สังคมและวิทยาการมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำอธิบาย การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

พฤติกรรมสำคัญ

1. ใส่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ
2. มีความรอบรู้ทันสมัย ทันเหตุการณ์สามารถนำมาวิเคราะห์กำหนดเป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การอาชีพ และเทคโนโลยี

3. แสดงออกทางร่างกาย กริยา วาจา อย่างสง่างาม เหมาะสมกับกาลเทศะ

จรรยาบรรณข้อที่ 7 ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

หลักการ ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของคนย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูด้วยความเต็มใจ

คำอธิบาย ความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

พฤติกรรมสำคัญ

1. เชื่อมั่น ชื่นชม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กรวิชาชีพครู ว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม

2. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครูและสนับสนุนหรือเข้าร่วมหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู

3. ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณข้อที่ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

หลักการ สมาชิกของสังคมใดพึงผูกพันกำลังกันพัฒนาสังคมนั้นและเกื้อกูลสังคมรอบข้าง ในวงวิชาชีพครู ผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ อันจะยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพครู และการพัฒนาสังคม

คำอธิบาย การช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการทำงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

พฤติกรรมสำคัญ

1. ให้ความร่วมมือแนะนำ ปรึกษาแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม
2. ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์สิ่งของแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม
3. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน

ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

จรรยาบรรณข้อที่ 9 ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

หลักการ หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญา และรู้จักเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในฐานะที่ครูเป็นบุคลากรสำคัญทางการศึกษา ครูจึงควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

คำอธิบาย การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์เลือกสรร ปฏิบัติตนและเผยแพร่ศิลปะ ประเพณี ดนตรี กีฬา การละเล่น อาหาร เครื่องแต่งกาย ฯลฯ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน การดำรงชีวิตคนและสังคม

พฤติกรรมสำคัญ

1. รวบรวมข้อมูลและเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เหมาะสมมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. เป็นผู้นำในการวางแผน และดำเนินการเพื่ออนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม
3. สนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ศึกษาวิเคราะห์วิจัยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ธีรศักดิ์ สิบสุติน (2552, มีนาคม 13) ได้กล่าวถึง จรรยาบรรณครูดังนี้

จรรยาบรรณข้อที่ 1 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

หลักการ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดี เป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงามและความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคล บุคคลที่มีความรักและเมตตาย่อมแสดงออก ด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่น มีความสุภาพ ไคร่ตรงถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงจัง ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมของครูที่แสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพ เอื้ออาทรส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน

คำอธิบาย ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึงการตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงจัง สอดคล้องกับความเคารพ การยอมรับ การเห็นอกเห็นใจ คอสิทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้ รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและวางใจได้ของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์
- รับฟังปัญหาของศิษย์และให้ความช่วยเหลือศิษย์
- ร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม
- สนทนาได้ถามทุกข์สุขของศิษย์

ฯลฯ

2. ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- สนใจคำถามและคำตอบของศิษย์ทุกคน
- ให้โอกาสศิษย์แต่ละคนได้แสดงออกตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
- ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์
- รับการนัดหมายของศิษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนงานอื่น ๆ

3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์แต่ละคน และทุกคนตามความถนัด ความสนใจและ ศักยภาพของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- มอบหมายงานตามความถนัด
- จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์ เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จเป็นระยะอยู่เสมอ
- แนะนำทางที่ถูกให้แก่ศิษย์

- ปรึกษาหารือกับครู ผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน เพื่อหาสาเหตุ และวิธีแก้ปัญหาของศิษย์ ฯลฯ

4. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา

ตัวอย่างเช่น

- ตรวจสอบผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ
- แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน(ห้องปฏิบัติการ)
- ประกาศหรือเผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบผลสำเร็จ ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 2 ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

หลักการ ครูที่ดี ต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศิษย์ให้เจริญได้ อย่างเต็มศักยภาพ และถือว่าการรับผิดชอบของตนจะสมบูรณ์ต่อเมื่อศิษย์ได้แสดงออกซึ่งผลแห่งการพัฒนานั้นแล้ว ครูจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน เลือกกิจกรรมการเรียนที่หลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาตามศักยภาพนั้น ดำเนินการให้ศิษย์ได้ลงมือทำกิจกรรมการเรียนจนเกิดผลอย่างชัดเจน และยังกระตุ้นยั่วยุให้ศิษย์ทุกคนได้ทำกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อความเจริญงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

คำอธิบาย ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริง การจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ตลอดจนการประเมินร่วมกับศิษย์ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

พฤติกกรรมสำคัญ

1. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ ตัวอย่างเช่น

- สอนเต็มเวลา ไม่เบียดบังเวลาของศิษย์ไปหาผลประโยชน์ส่วนตัว
- เอาใจใส่ อบรม สั่งสอนศิษย์จนเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน
- อุทิศเวลาเพื่อพัฒนาศิษย์ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- ไม่ละทิ้งชั้นเรียนหรือขาดการสอน ฯลฯ

2. อบรมสั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์ อย่างเต็มศักยภาพ ตัวอย่างเช่น

- เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์
- ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง
- สอนเต็มความสามารถ

- เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ
- สอนเต็มความสามารถและด้วยความเต็มใจ
- กำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย พัฒนาขึ้น
- ลงมือจัด เลือกกิจกรรมที่นำสู่ผลจริง ๆ
- ประเมิน ปรับปรุง ให้ได้ผลจริง
- ภูมิใจเมื่อศิษย์พัฒนา ฯลฯ

3. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตัวอย่างเช่น

- สั่งสอนศิษย์โดยไม่บิดเบือนหรืออำพราง
- อบรมสั่งสอนศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
- มอบหมายงานและตรวจผลงานด้วยความยุติธรรม ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 3 ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกายวาจาใจ หลักการ การเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรม จำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมด้วยการแสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็นตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง

คำอธิบาย การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตเห็นได้ด้วยตัวเอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูง ตามค่านิยม คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ตระหนักว่าพฤติกรรมการแสดงออกของครูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรม ของศิษย์อยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น

- ระมัดระวังในการกระทำ และการพูดของคนอยู่เสมอ
- ไม่โกรธง่ายหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้าศิษย์
- มองโลกในแง่ดี ฯลฯ

2. พูดยาสุภาพและสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคม ตัวอย่างเช่น

- ไม่พูดคำหยาบหรือก้าวร้าว
- ไม่นินทาหรือพูดยาสุภาพร้าย ฯลฯ

3. กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสอดคล้องกับคำสอนของตนและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ตัวอย่างเช่น

- ปฏิบัติตนให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดีอยู่เสมอ
- แต่งกายสะอาดสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- แสดงกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ
- ตรงต่อเวลา
- แสดงออกซึ่งนิสัยที่ดีในการประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน สามัคคีมีวินัย

- รักษาสาธารณะสมบัติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 4 ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

หลักการ การแสดงออกของครูใดๆ ก็ตามย่อมมีผลในทางบวกหรือลบ ต่อความเจริญเติบโตของศิษย์ เมื่อครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทุก ๆ ด้านของศิษย์ จึงต้องพิจารณาเลือกแสดงแต่เฉพาะการแสดงออกที่มีผลทางบวก ฟังระงับและละเว้นการแสดงใดๆ ที่นำไปสู่การชะลอหรือขัดขวางความก้าวหน้าของศิษย์ทุกๆด้าน

คำอธิบาย การไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ทางกาย สติปัญญา จิตใจอารมณ์ และสังคมของศิษย์ หมายถึง การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษ หรือให้รางวัลหรือการกระทำอื่นใด ที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- ไม่นำปมด้อยของศิษย์มาล้อเลียน
- ไม่ประจานศิษย์
- ไม่พูดจาหรือกระทำการใดๆ ที่เป็นการซ้ำเติมปัญหาหรือข้อบกพร่องของศิษย์
- ไม่นำความเครียดมาบรรยายต่อศิษย์ ไม่ว่าด้วยคำพูด หรือสีหน้าท่าทาง
- ไม่เปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของศิษย์
- ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าเหตุ ฯลฯ

2. ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- ไม่ทำร้ายร่างกายศิษย์
- ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าระเบียบกำหนด
- ไม่จัดหรือปล่อยให้สภาพแวดล้อมเป็นอันตรายต่อศิษย์
- ไม่ใช้ศิษย์เกินกว่าเหตุ ฯลฯ

3. ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทาง สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- ไม่ตัดสินคำตอบถูกผิดโดยยึดคำตอบของครู
- ไม่ดูค่าซ้ำเติมศิษย์ที่เรียนช้า
- ไม่ขัดขวางโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงออกทางสร้างสรรค์
- ไม่ตั้งฉายาในทางลบให้ศิษย์ ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 5 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ให้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

หลักการ การใช้ตำแหน่งหน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบ ย่อมทำให้เกิด

ความ สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความไม่เสมอภาค นำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาในบุคคลและวิชาชีพ ดังนั้น ครูจึงไม่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากศิษย์ หรือใช้ศิษย์ไปแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

คำอธิบาย การไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ หมายถึง การไม่กระทำการใดๆ ที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงมีพึงได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบตามปกติ

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ไม่รับหรือแสวงหาอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์อันมิควรจากศิษย์ ตัวอย่างเช่น
 - ไม่หารายได้จากการนำสินค้ามาขายให้ศิษย์
 - ไม่ตัดสินผลงานหรือผลการเรียน โดยมีสิ่งแลกเปลี่ยน
 - ไม่บังคับหรือสร้างเงื่อนไขให้ศิษย์มาเรียนพิเศษ เพื่อหารายได้ ฯลฯ
2. ไม่ใช้ศิษย์เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ให้กับตนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือความรู้สึกร่วมของสังคม ตัวอย่างเช่น
 - ไม่นำผลงานของศิษย์ไปแสวงหากำไรส่วนตน
 - ไม่ใช้แรงงานศิษย์เพื่อประโยชน์ส่วนตน
 - ไม่ใช้หรือจ้างวานศิษย์ไปทำสิ่งผิดกฎหมาย ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 6 ครูย่อมพัฒนาตนทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อพัฒนาการทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

หลักการ สังคมและวิทยาการมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและ แนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำอธิบาย การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอหมายถึงการใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ใฝ่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอตัวอย่างเช่น
 - หาคำรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่างๆ ตามโอกาส
 - จัดทำและเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ผ่านสื่อตามโอกาส
 - เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังคำบรรยายหรืออภิปรายทางวิชาการ ฯลฯ
2. มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย

แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง อาชีพ และเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น

- นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
- ติดตามข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง อยู่เสมอ
- วางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

3. แสดงออกทาง ร่างกาย กิริยา วาจา อย่างสง่างาม เหมาะสมกับกาลเทศะ ตัวอย่างเช่น

- รักษาสุขภาพและปรับปรุงบุคลิกภาพอยู่เสมอ
- มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- แต่งกายสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะและทันสมัย
- มีความกระตือรือร้น ไวต่อความรู้สึกของสังคม ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 7 คุรุยมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

วิชาชีพครู

หลักการ ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตน ย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นคุรุยมรักและศรัทธาในอาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูด้วยความเต็มใจ

คำอธิบาย ความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึงการแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. เชื่อมมั่น ชื่นชม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กรวิชาชีพ ว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ตัวอย่างเช่น

- ชื่นชมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับและรักษาไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย
- ยกย่องชื่นชมเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอน
- เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู
- แสดงตนว่าเป็นครูอย่างภาคภูมิใจ ฯลฯ

2. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครูและสนับสนุนหรือเข้าร่วม หรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู ตัวอย่างเช่น

- ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร
- ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น
- เป็นกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กร ฯลฯ

3. ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพครูตัวอย่างเช่น

- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลงานของครูและองค์กรวิชาชีพ
- เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวงการวิชาชีพครู ก็ชี้แจงและทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

จรรยาบรรณข้อที่ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

หลักการ สมาชิกของสังคมใดพึงผูกพันกัน พัฒนาสังคมนั้นและเกื้อกูลสังคมรอบข้างในวงวิชาชีพครู ผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจอันจะยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพครูและการพัฒนาสังคม

คำอธิบาย การช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึงการให้ความร่วมมือและไปปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครู ทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. ให้ความร่วมมือแนะนำ แก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม

ตัวอย่างเช่น

- ให้คำปรึกษาการจัดทำผลงานทางวิชาการ
- ให้คำแนะนำการผลิตสื่อการเรียนการสอน ฯลฯ

2. ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ สิ่งของแก่เพื่อนครูตามโอกาส และความเหมาะสม

ตัวอย่างเช่น

- ร่วมงานกุศล
- ช่วยทรัพย์เมื่อครูเดือดร้อน
- จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

3. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางปฏิบัติตน ตัวอย่างเช่น

- ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
- แนะนำแนวทางป้องกัน และกำจัดมลพิษ ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 9 ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิ

ปัญญา และวัฒนธรรมไทย

หลักการ หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษา คือการพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญาและรู้จักเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในฐานะที่ครู เป็นบุคลากรที่สำคัญทางการศึกษา ครูจึงควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

คำอธิบาย การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยหมายถึงการริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยโดยรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ เลือกสรร ปฏิบัติตน และเผยแพร่ศิลปะ ประเพณี คณิตฯ กีฬา การละเล่น อาหารเครื่องแต่งกาย ฯลฯ เพื่อใช้ในการเรียนการสอนการดำรงชีวิตคนและสังคม

พฤติกรรมที่สำคัญ

1. รวบรวมข้อมูลและเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่เหมาะสมมาใช้จัด

กิจกรรมการเรียนการสอนตัวอย่างเช่น

- เชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร
- นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- นำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน ฯลฯ

2. เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการ เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น

- ผูกการเล่นท้องถิ่นให้กับศิษย์
- จัดตั้งชมรม สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- จัดทำพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษา ฯลฯ
- สนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่ และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

อย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น

- อนุรักษ์การใช้สินค้าพื้นเมือง
- เผยแพร่การแสดงศิลปะพื้นบ้าน
- ร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น

3. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น

- ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก คำานาน และความเชื่อถือ
- นำผลการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน ฯลฯ

จำนงค์ ทองประเสริฐ (2540, หน้า 49-52) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครูต้องปฏิบัติตาม 5 ประการ คือ ครูต้องแนะนำดี ให้ศิษย์ได้ศึกษาเล่าเรียนดี สั่งสอนศิลปวิทยาให้ศิษย์อย่างสิ้นเชิง ยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในเพื่อนฝูง และเป็นที่พักพิงอาศัยของศิษย์ได้

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2542, หน้า 31-40) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูมี 2 ลักษณะดังนี้

1. หน้าที่และความรับผิดชอบของครูในเชิงระเบียบปฏิบัติหรือกฎหมายกำหนด แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ หน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อศิษย์ ต่อสถาบันวิชาชีพครูอันได้แก่เพื่อนครู และสถานศึกษา และหน้าที่ความรับผิดชอบของครูต่อสังคม อันได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน หน้าที่ความรับผิดชอบของครูในเชิงระเบียบปฏิบัติหรือกฎหมายกำหนดมีดังนี้

1.1 หน้าที่และความรับผิดชอบของครูต่อศิษย์เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกอาจสรุปหน้าที่ของครูต่อศิษย์ได้ดังนี้

1.1.1 คึงใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่

1.1.2 อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้

1.1.3 ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนบิดอำพราง ไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทาง

วิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อศิษย์

1.1.4 สุภาพเรียบร้อย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์

1.1.5 รักษาความลับของศิษย์

1.1.6 ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือและส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

1.1.7 ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ทักษะและนิสัยอย่างถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

1.1.8 ครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย ทางวาจา และจิตใจ

1.1.9 ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

1.1.10 ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์ต่างๆ อันเป็นอามิสสินจ้าง จากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

1.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของครูต่อสถานวิชาชีพครู อันได้แก่ ตนเอง เพื่อนครู และสถานศึกษา

1.2.1 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูด้วยกันในทางสร้างสรรค์ เช่น การแนะนำแหล่งวิทยากรให้กัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวิชาชีพซึ่งกันและกัน

1.2.2 รักษาความสามัคคีระหว่างครู และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหน้าที่ การงาน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกหรือคิดทำลายกลั่นแกล้งซึ่งกันและกัน และเต็มใจช่วยเหลือเมื่อเพื่อนครูขอความช่วยเหลือ เช่น เป็นวิทยากรให้แก่กัน ช่วยงานเวรหรืองานพิเศษซึ่งกันและกัน เป็นต้น

1.2.3 ไม่แอบอ้างหรือนำผลงานทางวิชาการของเพื่อนครูมาเป็นของตนเอง ทั้งยังต้องช่วยเหลือให้เพื่อนครูอื่นๆ ได้สร้างสรรค์งานวิชาการอย่างเต็มความสามารถด้วย

1.2.4 ต้องประพฤติตนด้วยความสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน และต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันไม่ว่าจะสังกัดหน่วยงานใด

1.2.5 ปฏิบัติตามระเบียบ และแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษา ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา

1.2.6 รักษาชื่อเสียงของคนไม่ให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว ไม่กระทำการใดๆ อันทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์และชื่อเสียงของครู

1.2.7 ประพฤติตนให้อยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมและไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

1.2.8 ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

1.2.9 ครูย่อมรักศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

1.3 หน้าที่และความรับผิดชอบของครูต่อสังคม อันได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน

1.3.1 ครูจะต้องเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

1.3.2 ครูต้องยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือและไม่ดูหมิ่นศาสนาอื่น

1.3.3 ครูจะต้องให้ความร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนศิษย์อย่างใกล้ชิด ตลอดจนการร่วมแก้ปัญหาของศิษย์ในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติ สุขภาพอนามัย ปัญหาทางจิตใจ

1.3.4 ครูต้องให้คำปรึกษาหารือและแนะนำผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในปกครองอย่างใกล้ชิด ตลอดจนแนะนำแนวการศึกษาต่อและการเลือกอาชีพของศิษย์

1.3.5 ครูต้องรายงานข้อมูลต่างๆ ของศิษย์ให้ผู้ปกครองทราบสม่ำเสมอ และถูกต้องไม่บิดเบือน

1.3.6 ครูพึงให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ปกครอง และชุมชนในทางสร้างสรรค์ตามความเหมาะสม

1.3.7 ครูพึงประพฤติเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

2. หน้าที่และความรับผิดชอบของครูในเชิงจารีตและแบบธรรมเนียม อาจพิจารณาหน้าที่และความรับผิดชอบของครูในเชิงจารีตและแบบธรรมเนียมได้จากคำสอนในหมวดธรรมเรื่อง การอนุเคราะห์ศิษย์ 5 ประการ ซึ่งวงการครูไทยยึดเป็นแบบปฏิบัติสืบต่อกันมาดังนี้

2.1 แนะนำสั่งสอนดี ครูย่อมมีหน้าที่ในการแนะนำสั่งสอนวิทยาการต่างๆ โดยต้องรับผิดชอบด้วยการสั่งสอนดี ได้แก่ สอนได้ชัดเจนไม่คลุมเครือ สอนให้ปฏิบัติหรือให้เป็นรูปธรรม สอนให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะเล่าเรียนโดยให้มีกำลังใจ และให้มั่นใจที่จะเรียนและสอนให้สนุก ให้ศิษย์เรียนอย่าไม่เบื่อหน่ายหรือสรุปสั้นๆ ว่า ซื้ให้ชัด ขวนปฏิบัติลงมือ กระตือรือร้น มั่นใจ แจ่มใส สนุก

2.2 ให้ศึกษาเล่าเรียนดี ครูต้องเป็นผู้จัดสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ศิษย์ได้ศึกษาเล่าเรียนได้ดี ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ด้านต่างๆ ให้แก่ศิษย์ ตลอดจนการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ช่วยให้ศิษย์ศึกษาเล่าเรียนได้ดี

2.3 นอกคิดปะให้สิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพราง ครูต้องรับผิดชอบในศิลปะวิทยาการที่ตนสอน ต้องสอนในสิ่งที่ถูกต้อง มีความบริสุทธิ์ใจในการอบรมสั่งสอนไม่ปิดเบือนวิชาการ

2.4 ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน ครูต้องช่วยเร้าหรือเสริมกำลังใจให้แก่ศิษย์ในการศึกษาเล่าเรียน ศิษย์แต่ละคนย่อมมีความสามารถและความถนัดในบางด้าน ครูต้องช่วยส่งเสริมความสามารถพิเศษนั้นให้โดดเด่นยิ่งขึ้น ครูต้องไม่ทำลายความภาคภูมิใจในตนเองของศิษย์

2.5 ป้องกันภัยในกิตทั้งหลาย ครูมีหน้าที่ป้องกันศิษย์โดยการแนะนำสั่งสอนให้รู้จักคุณและโทษทางสิ่งต่างๆ ในชีวิต ป้องกันศิษย์ไม่ให้ตกไปในอบายทุกอย่าง ซึ่งอาจทำให้ทั้งทางการประพฤติดนเป็นแบบอย่าง ไม่ซ้กจูงไปในทางเสื่อม คอยดูแลให้ห่างไกลจากภัยทั้งหลาย

คำหามาน คนใด (2544, หน้า 127-299) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูนี้มีดังนี้

1. เอาใจใส่ดูแลและพัฒนาสุขภาพกายเป็นปกตินิสัย ร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์เป็นพื้นฐานของชีวิตและการทำงาน ครูต้องเอาใจใส่ดูแลสุขภาพกายของตนเป็นปกตินิสัย ปฏิบัติตนให้ปลอดภัยและห่างไกลจากอุบัติเหตุภัยและโรคภัย นอกจากเอาใจใส่ดูแลร่างกายตนเองตามหลักวิชาแล้ว ครูต้อง

ไปให้แพทย์ตรวจสอบสภาพเป็นประจำตามสมควรแก่วัยและสภาพของร่างกาย

2. เอาใจใส่ดูแลและพัฒนาสุขภาพจิตเป็นปกตินิสัย สุขภาพจิตที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต ทำให้มีความสุขทั้งชีวิตส่วนตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทำให้มีบุคลิกภาพดี จะทำการงานสิ่งใดหรือเข้าคมนาคนใดก็เชื่อมั่นและมั่นคง มีแนวโน้มจะประสบความสำเร็จ เป็นที่นิยมนับถือของผู้อื่น ไตรๆ ก็อยากร่วมงานและสมาคมด้วย ศิษย์ทุกคนอยากเรียนกับครูที่มีสุขภาพจิตดี ซึ่งมักแสดงออกในทางบวก เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใจ พุดจาไพเราะ ใจเย็น ไม่โกรธ ไม่หงุดหงิด ไม่วิตกกังวล เป็นต้น

3. รับประทานอาหารและดื่มให้ถูกสุขลักษณะ อาหารและเครื่องดื่มที่บริโภคทำหน้าที่หล่อเลี้ยงบำรุงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ รวมทั้งซ่อมแซมร่างกายส่วนที่บกพร่องสึกหรือจากโรคภัย แม้ว่าการรับประทานอาหารเป็นธรรมชาติของมนุษย์ คนเราต้องรับประทานอาหารและดื่มให้ถูกสุขลักษณะ มิฉะนั้นจะเกิดผลเสียต่อสุขภาพกายและจิตใจ

4. ออกกำลังกายเป็นประจำเป็นปกตินิสัย การออกกำลังกายเป็นประจำคือสุขภาพทำให้กล้ามเนื้อและอวัยวะต่างๆ ยืดหยุ่น ปอดและหัวใจได้สูดฉีดพอกโลหิตมากกว่าปกติ มีการขับเหงื่อออกจากร่างกายมากกว่าปกติ ทำให้เคลื่อนไหวไปมาคล่องแคล่ว ทำให้จิตใจแจ่มใสเบิกบาน เพลิดเพลิน คลายเครียด ถ้าออกกำลังกายเป็นหมู่คณะด้วยเกมกีฬาทำให้เกิดความรักหมู่คณะและเคารพกฎ กติกาครูควรปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการออกกำลังกายเป็นประจำวันหรือประจำสัปดาห์อย่างสม่ำเสมอ วกเว้นเวลาเจ็บป่วย

5. พักผ่อนหย่อนใจให้มีคุณค่า การพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะทำให้ร่างกายและจิตใจได้หยุดพัก ปรับเปลี่ยนกระบวนท่า เป็นการเพิ่มพูนศักยภาพให้แก่ตนเอง คนที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นย่อมได้รับคุณค่าทั้งด้านสุขภาพกายจิตใจอารมณ์และสังคม ทำให้มีความสุขดี มีบุคลิกภาพดี มีอารมณ์แจ่มใส ความจำดี คิดและตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี นอกจากนี้ยังได้ความรู้และทักษะตามลักษณะของการพักผ่อนหย่อนใจ

6. แต่งกายสะอาดเรียบร้อยสุภาพและเหมาะสม การแต่งกายเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ครูควรแต่งกายโดยยึดหลัก 4 ประการ คือ สะอาด เรียบร้อย สุภาพ และเหมาะสม กล่าวคือสวมใส่ เสื้อผ้า รองเท้าถุงเท้าและเครื่องแต่งกายที่สะอาด เรียบร้อย โดยที่สิ่งของเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องมี ยี่ห้อเด่นดังตามแฟชั่นหรือราคาแพง แต่งกายให้สุภาพและเหมาะสมกับกาลเทศะและโอกาส คนที่ แต่งกายได้ตามที่กล่าว ย่อมมีสง่างามน่านิยม นำมาซึ่งความพึงพอใจของผู้พบเห็นหรือผู้ร่วมสมาคม ศิษย์ย่อมพึงพอใจจะเรียนกับครูที่แต่งกายดีมีความสะอาด สุภาพและเรียบร้อย

7. พุดจาปราศรัยด้วยปิยวาจา ในแต่ละวันคนต้องพุดคุยกับผู้อื่นหลายคนหลายประโยค หลายเรื่อง ทุกคนที่อยู่ในฐานะ ผู้ฟัง ย่อมต้องการฟังปิยวาจา คือการพุดที่ถูกใจ เช่น น้ำเสียง ไพเราะ ชัดเจน พุดความจริง สะท้อนความจริงใจ ให้กำลังใจ ให้เกียรติ มีความสุภาพ ทั้งถ้อยคำ น้ำเสียงและท่าที การพุดด้วยปิยวาจามีพื้นฐานบนความเป็นมิตรและความจริงใจ ผู้ที่ใช้ปิยวาจา ย่อมเป็นที่รักและนิยมของผู้ฟัง ศิษย์ทุกคนรวมทั้งผู้บริหาร บุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษาและพ่อแม่

ผู้ปกครองล้วนต้องการพึงพิววาจาจากครู และศิษย์ก็อยากเรียนกับครูที่ใช้พิววาจาเป็นปกตินิสัยมากกว่ากับครูที่ พูดไม่เข้าหู หรือพูดในทางลบ

8. ปฏิบัติคนในทางสายกลาง การปฏิบัติคนให้อยู่ในทางสายกลาง คือ ทำคำให้พอดี กับฐานะความเป็นอยู่ กาลเทศะและบริบทแวดล้อมไม่ สุดโต่ง ไปทางใดทางหนึ่ง เกี่ยวข้องกับทุกเรื่องในชีวิตและการงาน เช่น การแต่งตัว การกินอยู่ การแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์ การเดินทางและใช้ยานพาหนะ การเลือกที่อยู่อาศัย การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเก็บออมและบริจาคทรัพย์ การเล่นและพักผ่อนหย่อนใจ การปฏิบัติคนกับเพื่อนบ้านและญาติมิตร ฯลฯ กล่าวโดยสรุปคือเป็นผู้ อยู่กินเหมาะสมกับฐานะ ผู้ทำตัว พอดี ย่อมคู่ดี เป็นที่นิยมนับถือของผู้พบเห็นและเป็นผลดีต่อตนเอง ทั้งในทางร่างกาย จิตใจอารมณ์ เศรษฐกิจ และทางสังคม นอกจากเป็นผลดีต่อตนเองแล้ว การปฏิบัติคนในทางสายกลางของครูยังเป็นแบบอย่างศิษย์อีกด้วย

9. ปฏิบัติคนเหมาะสมตามมารยาทสังคมไทยและสากล การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีกฎ กติกา มารยาทเป็นกติกาสังคมอย่างหนึ่ง แต่ละสังคมมีมารยาทที่ผู้คนถือปฏิบัติมารยาทส่วนใหญ่ แสดงถึงการให้เกียรติและเคารพผู้อื่น การทำตามมารยาทจึงทำให้ผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจ ปัจจุบันนี้ สังคมไทยถือปฏิบัติทั้งมารยาทไทยและมารยาทสากล ครูต้องรู้จักและปฏิบัติคนให้ถูกต้องเหมาะสม ตามมารยาทไทยและมารยาทสากล นอกจากเป็นผลดีต่อตนเองแล้วยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์อีกด้วย

10. ปฏิบัติคนตามหลักธรรมและประเพณีของศาสนาที่คนนับถือ ศาสนาเป็นพื้นฐานของชีวิต และสังคม หลักธรรมของศาสนาเป็นรากฐานค้ำจุนโลก คนดีย่อมปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ของคนเป็นปกตินิสัย แต่ละศาสนามีหลักธรรมและแนวปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไปในการปฏิบัติ ประจำวัน ประจำสัปดาห์และประจำฤดูกาล เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญ ทำละหมาด สาราภวาป การที่ครูปฏิบัติคนตามหลักธรรมของศาสนา นอกจากเป็นผลดีต่อตนเองและสังคมแล้วยังเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ศิษย์และผู้คนในสังคมนิยมนับถือ ถ้าทำเป็นประจำด้วยความสุจริตก็จะทำให้เกิดความเคารพและเลื่อมใสศรัทธาสูงขึ้นตามลำดับ

11. ปฏิบัติคนตามกฎหมายและกฎเกณฑ์สังคม หลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก กฎหมายเป็นเครื่องค้ำจุนสังคม คนดีย่อมปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ระเบียบ กติกา ข้อห้าม บางอย่างถือปฏิบัติทั่วไปในวงกว้าง บางอย่างปฏิบัติกันเฉพาะถิ่นเฉพาะกลุ่ม ไม่ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นหรือสังคมใดควรปฏิบัติคนให้ถูกต้องเหมาะสมตามกฎหมายและตามกฎเกณฑ์ของสังคมและพฤติกรรมของคนดี ทำให้เป็นที่เคารพนับถือและไว้วางใจของคนในสังคม ครูที่ปฏิบัติได้เช่นนั้นย่อมได้รับประโยชน์อันเป็นความสุขความเจริญส่วนตนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไปอีกด้วย

12. เอาใจใส่และรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวเพื่อให้อยู่รอดอยู่ดีกินดีและไม่สร้างปัญหาต่อผู้อื่น มนุษย์มีวัยเยาว์ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ยาวนานกว่าสัตว์อื่น ๆ มีวัฒนธรรมพึ่งพาอาศัยกัน ผู้คนในบางสังคมมักหวังพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่น แม้ว่ามีคำสอน คนเป็นที่พึ่งของคน คนไทยส่วนหนึ่งก็ยังหวังพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ

หน้าที่อย่างหนึ่งของครูคือ ฝึกสอนให้คนสามารถพึ่งตนเอง ครูจึงต้องเป็นแบบอย่างของการพึ่งตนเอง โดยรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว ให้อยู่รอดปลอดภัยและอยู่ดีกินดีตามสภาพและพัฒนาขึ้นไปตามลำดับ จนมีศักดิ์ศรีเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ถ้าครูเป็นที่พึ่งของคนเองและครอบครัวไม่ได้ก็ยากที่จะเป็นที่พึ่งของศิษย์และยากจะเป็นครูที่พึ่งประสงค์ของศิษย์

13. จัดการเศรษฐกิจส่วนตัวและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตและการทำงาน ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ บางอย่างผลิตได้ด้วยตนเอง แต่หลายอย่างต้องซื้อ จำกั จัดหาหรือนำมาจากที่อื่น ซึ่งทำให้เกิดรายจ่าย บุคคลและครอบครัว มีทั้งรายรับและรายจ่าย ถ้าจัดให้มีความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่าย บุคคลและครอบครัวนั้นก็ไม่ใช่ขาดแคลนปัจจัย ทำให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย และมีโอกาสจะมีความสุขมากกว่าผู้มีรายรับรายจ่ายไม่สมดุล ครูจึงควรมีความรู้และจัดการเศรษฐกิจส่วนตัวและของครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ ทำให้มีความสมดุลระหว่างรายรับรายจ่ายและผลที่เกิดจากการรับจ่ายนั้น ถ้าไม่สามารถทำได้ครูจะพบปัญหาต่างๆ เช่น เป็นหนี้ ขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็น ขาดความสะดวกสบาย เสื่อมเสียศักดิ์ศรี ส่งผลเสียต่อชีวิตและการทำงาน

14. ร่วมกิจกรรมสังคมกับชุมชนความเหมาะสม ในฐานะสมาชิกของสังคม ครูต้องร่วมทำกิจกรรมสังคมกับชุมชนและผู้อื่นตามสมควรแก่ฐานะ ความรู้ ความสามารถ สุขภาพ เวลา สถานที่ และบริบทอื่นๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพย์สินและกิจกรรม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครูกับผู้อื่นที่ร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดความเข้าใจบุคคลอื่นๆ ในชุมชนและสังคม ไม่ว่าในสังคมเมืองหรือสังคมชนบท ครูอาจารย์ส่วนใหญ่ยังเป็นที่ยอมรับนับถือจากคนในชุมชนว่าเป็นผู้นำในทางปัญญา ถ้าครูร่วมทำกิจกรรมทางสังคมกับชุมชนก็จะทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นกันเอง นับถือและเชื่อมั่นยิ่งขึ้น รวมทั้งให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษา ทั้งในด้านปัจจัยอุทกหนุนและความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้

15. ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยอัธยาศัยไมตรี การปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยการแสดงอัธยาศัยไมตรีเป็นวัฒนธรรมของผู้เจริญ ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างรับผิดชอบสนอง เช่นเป็นที่เคารพนับถือและได้รับความร่วมมือจากคนในสังคม ครูที่ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยอัธยาศัยไมตรีอยู่เสมอเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ในด้านความประพฤติและจริยธรรม ทำให้คำสอนของครูมีคุณค่าเป็นที่น่าเชื่อถือ

16. ยิ้มแย้มแจ่มใสและรื่นรมย์อยู่เสมอ ผู้ที่แสดงสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและทำตัวรื่นรมย์ยิ้มเป็นที่พึงพอใจของผู้พบเห็น ใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส บุคลิกท่าทางที่สบายใจเหมือนกับดอกไม้สดที่เห็นแล้วสบายใจ ตรงกันข้ามกับสีหน้าท่าทางหดหู่หม่นหมอง การแสดงออกให้มีสีหน้าท่าทางยิ้มแย้มแจ่มใสต้องเริ่มต้นที่ความคิดและจิตใจที่สะอาด ไม่เห็นแก่ได้ ไร้ความวิตกกังวล ผู้ใดทำจิตใจอยู่ในภาวะเช่นนี้ได้ ย่อมมีความสุขและพร้อมที่จะเผื่อแผ่ความสุขแก่ผู้อื่น งานของครูต้องเกี่ยวข้องและทำปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยเฉพาะศิษย์หรือผู้เรียนวันละมากมายหลายคน ครูที่ยิ้มแย้มแจ่มใสกับศิษย์ ถึงแม้ยังไม่ได้อะไรเลย ก็ถือว่าได้หยิบยื่นความรู้สึกที่ดีให้แก่ศิษย์แล้ว ครูที่แสดงออกเช่นนี้ย่อมเป็นที่พึ่งประสงค์ของศิษย์ทำให้ศิษย์อยากร่วมเรียนรู้และร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้ศิษย์นั้นเกิดการพัฒนาได้ดีกว่าในสถานการณ์อื่น

17. ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานตรงต่อเวลาและการนัดหมาย การตรงต่อเวลาและการนัดหมาย

สะท้อนความจริงใจความมีวินัยและความซื่อสัตย์ของบุคคล เวลาที่นัดหมายเป็นข้อตกลงระหว่างบุคคลอย่างน้อย 2 คน การทำได้ตามที่นัดหมายแสดงถึงความซื่อสัตย์ต่ออีกฝ่ายหนึ่ง การตรงต่อเวลาเป็นการพิสูจน์ความซื่อสัตย์และความมีวินัยที่ง่ายที่สุด ถ้าทำเรื่องง่ายๆ อย่างนี้ไม่ได้ ก็ยากที่จะซื่อตรงและมีวินัยต่อกฎกติกาหรือทำเรื่องอื่นๆ ที่ยากกว่านี้ คนที่ตรงต่อเวลาและการนัดหมายย่อมได้รับความเคารพนับถือจากผู้อื่นที่ร่วมนัดหมาย เป็นบุคคลที่ผู้อื่นเชื่อถือจากศิษย์และผู้ร่วมงานอื่นๆ แล้ว ยังเป็นแบบอย่างการฝึกสอนจริยธรรมที่ดีแก่ผู้เรียนอีกด้วย

18. เชื้อมั่นและภูมิใจในตนเองและวงศ์ตระกูล ความเชื่อมั่นในตนเองทำให้มีความรู้ เข้มแข็ง มีกำลังใจพร้อมจะเผชิญกับปัญหาและการกิจต่างๆ ความภาคภูมิใจในตนเองทำให้มีความกล้าที่จะเปิดเผยตนเองและคบหาสมาคมกับผู้อื่น คำว่า คนเอง ในที่นี้หมายรวมไปถึงครอบครัวและวงศ์ตระกูลของคนด้วย ผู้ที่เชื้อมั่นและภูมิใจในตนเองย่อมมีบุคลิกดีมีสง่า น่านิยม เพราะได้สะท้อนพลังแห่งความเชื่อมั่นและความภูมิใจออกมาทางสีหน้า ท่าทางและกิริยาอาการ คนที่เชื่อมั่นในตนเองย่อมพึ่งตนเองได้ มีโอกาสและส่วนเกินที่จะเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นได้ คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองย่อมทำอะไรได้ดีและประสบความสำเร็จ ศิษย์ทุกวัยมีความพอใจที่จะเรียนกับครูที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมากกว่ากับครูที่ไม่เชื่อมั่นในตนเอง

19. ประเมินตนเองได้ถูกต้องตามที่เป็นอย่างจริง คนส่วนมากมักประเมินผู้อื่นมากกว่าประเมินตนเอง เมื่อประเมินตนเองจึงตีค่าไม่ค่อยตรงตามความเป็นจริง อาจประเมินต่ำกว่าหรือสูงกว่าที่เป็นจริง การประเมินเช่นนี้อาจทำให้ตัดสินใจผิดพลาด ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ถ้าประเมินค่าตนเองสูงกว่าที่เป็นจริง ก็มักคุยโวโอ้อวด ทำให้ผู้อื่นไม่ชอบ หรือถ้าประเมินตนเองต่ำ ก็มักไม่มั่นใจ ไม่กล้าอาสางาน ไม่กล้าเข้าสมาคม การประเมินตนเองเป็นทักษะอย่างหนึ่งของชีวิต ทำให้รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น ทำให้ปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง ครูที่ประเมินตนเองได้ตรงตามความจริงย่อมสามารถประเมินศิษย์และผู้อื่นได้ตรงตามความเป็นจริงด้วย

20. มองธรรมชาติชีวิตและสังคมอย่างรอบคอบและรอบด้าน แม้ว่าต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก แต่การดำรงชีวิตให้มีความสุขต้องพึ่งพาบริบทแวดล้อม ได้แก่ บุคคลอื่นธรรมชาติ ดังนั้นต้องเข้าใจบุคคล ธรรมชาติและสังคมให้ถูกต้องตรงตามที่เป็นจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจดังกล่าว จึงต้องมองและอ่าน บุคคลอื่น ธรรมชาติและสังคมอย่างรอบคอบรอบด้านหลายแง่มุม อย่างน้อยก็มองสองด้านที่คู่หรือตรงกันข้าม ก่อนจะประเมินค่าตัดสินใจและเลือกปฏิบัติ จะชอบหรือชังใครต้องเกิดจากความเข้าใจในตัวบุคคลนั้นอย่างถ่องแท้แน่ชัด ไม่ใช่จากความรู้สึกหรือจากคำนิินทา ครูต้องมีความรอบคอบในการมองชีวิต ธรรมชาติและสังคม ไม่ยึดคิด ไม่ใจแคบ ไม่รีบด่วนตัดสินใจ ต้องถือหลักว่าคนทุกคน ของทุกสิ่งมีดีมีเสีย มีคุณมีโทษ มีมีดมีสว่าง ก่อนตัดสินใจเรื่องใดๆ ต้องมีมุมมองและข้อมูลที่เพียงพอ และควรฝึกสอนเรื่องนี้แก่ศิษย์ด้วย

21. มองธรรมชาติชีวิตและสังคมในด้านดีงาม การมองธรรมชาติชีวิตและสังคมในด้านดีงาม เรียกว่า มองโลกในแง่ดี ถึงแม้ว่าต้องพึ่งพาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสังคม แต่ความสุขความทุกข์ที่แท้จริงนั้นเกิดขึ้นจากจิตใจของแต่ละคน ขณะที่ฝนตก บุคคลหนึ่งมีความสุขเพราะมองฝนในด้านความชุ่มฉ่ำต่อชีวิต แต่คนหนึ่งอาจมีความทุกข์เพราะมองฝนเป็นอุปสรรคของการเดินทาง ทุกคน

ต้องการความสุข การมองโลกในแง่ดีเป็นการลดทุกข์และสร้างสุขวิธีหนึ่ง ไม่ว่าฝนตก แดดออก น้ำท่วม ฝนแล้ง ทกแล้ม หนาวเย็น ของหาย ฯลฯ ถ้าเรามองในด้านดีก็จะหายเครียด

22. มีอารมณ์ขันและแสดงออกอย่างเหมาะสม อารมณ์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นพื้นฐานของการแสดงออก ถ้าอารมณ์ดีก็แสดงออกดี อารมณ์ขัน เป็นทั้งเหตุและผลของจิตใจที่แจ่มใส กล่าวคือ อารมณ์ขันทำให้จิตใจแจ่มใส และจิตใจที่แจ่มใสทำให้มีอารมณ์ขัน คนที่มีอารมณ์ขันมักมีอารมณ์ดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เสริมบุคลิกให้น่าคบหาสมาคม ครูที่มีอารมณ์ขันย่อมเป็นที่พึงประสงค์ของศิษย์ เพราะสร้างเสริมบรรยากาศให้สนุกสนานผ่อนคลายความเครียดในการเรียน อารมณ์ขันมี 2 ระดับ คือแบบพื้นๆ กับแบบลุ่มลึก แบบหลังนี้ต้องใช้ปัญญาเพื่อ ขบคิด เมื่อ ขบแตก จึงจะเกิดอารมณ์ขัน เพื่อสร้างเสริมสุขภาพจิต ครูควรมีอารมณ์ที่แจ่มใสและมีอารมณ์ขันอย่างฉลาด สุภาพไม่ดูหมิ่นล้อเลียนผู้อื่น พร้อมกันนั้น ครูต้องฝึกสอนศิษย์ให้มีอารมณ์ขันอย่างฉลาดสุภาพ

23. มีวิสัยทัศน์และมองกว้างไกล วิสัยทัศน์คือความหวังอันงดงามในอนาคตมีความเป็นไปได้และประเมินได้ เป็นสิ่งสะท้อนระดับของปัญญาและความรู้ วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนกว้างไกลลุ่มลึกสอดคล้องกับข่าวสารข้อมูล ย่อมเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและงานของผู้คน ครูต้องมองการณ์ต่างๆ ให้กว้างไกลและมีวิสัยทัศน์ในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัวและการงาน คนมองการณ์ไกลและกำหนดวิสัยทัศน์ได้เหมาะสมย่อมประสบความสำเร็จ และมีความสุข

24. ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองเป็นคุณสมบัติที่ดีของคนทุกอาชีพ สำหรับอาชีพครูจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาตนเองและใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่ตลอดเวลา เพราะงานของครูคือ การพัฒนาคนให้พัฒนาตนเอง ครูต้องปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อตนเองในด้านเพิ่มพูนความรู้และทักษะ พัฒนาเจตคติ สร้างเสริมวิสัยทัศน์ ขณะเดียวกันก็แบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ด้วย การใฝ่รู้ใฝ่เรียนและการพัฒนาตนเองย่อมขึ้นอยู่กับสภาพ ปัญหา ความสนใจของแต่ละคน โดยทั่วไปแล้วครูควรพัฒนาตนเองในด้านความรู้และทักษะของวิชาชีพครูและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวและพัฒนาการของวิชาที่ตนสอน พฤติกรรมและกิจกรรม การพัฒนาตนเองและการใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีหลากหลาย ครูอาจเลือกได้ตามสภาพแวดล้อมและความเหมาะสม

25. ประเมินค่าโดยใช้ข้อมูลและเหตุผล คนส่วนมากมักประเมินค่าบุคคลและสิ่งต่างๆ โดยอาศัยความเคยชินจากประสบการณ์และความรู้สึก ไม่ค่อยใช้เหตุผลและข้อมูลเท่าที่ควร เช่น พบเห็นคนบางคนก็ไม่ชอบทันที เหตุผลก็คือ ไม่ชอบชี่หน้ามัน หรือ ใบหน้ามันยั่วโมโห หรือเลือกการประเมินโดยไม่ใช้เหตุผล หลักวิชาหรือข้อมูลประกอบ เมื่อคัดลึนใจปฏิบัติไปแล้วนอกจากไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร อาจกลายเป็นผลเสียต่อตนเองอีกด้วย อย่างกรณีการไม่ชอบหน้าบุคคลเพียงเพราะมีความรู้สึกอย่างนั้น บางทีบุคคลนั้นอาจจะเป็นคนดีและพร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่น ครูควรฝึกฝนตนเองในการประเมินค่าบุคคลและสิ่งของโดยใช้เหตุผลหลักวิชาและข้อมูลเป็นองค์ประกอบ และฝึกสอนศิษย์ของคนในทำนองเดียวกันด้วย

26. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ทุกสถานะและโอกาส งานของครูเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่าหลายอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีปฏิสัมพันธ์กับศิษย์จำนวนมาก เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครองของศิษย์และประชาชนทั่วไป ครูต้องพร้อมจะทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น ทั้งกิจกรรมในงานอาชีพและกิจกรรมอื่นๆ

27. รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์และการประเมินอย่างมีเหตุผล ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ครูย่อมถูกประเมินและวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น ทั้งในเรื่องส่วนตัว เช่น ความประพฤติ บุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูด การแสดงออกทางอารมณ์ การปฏิบัติต่อครอบครัว และเรื่องการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา ความเอาใจใส่ต่องานในหน้าที่ ความรู้ ความสามารถ ความรอบคอบ ความมีเหตุผล ความเป็นผู้นำ ฯลฯ เมื่อครูรับรู้รับฟังวิพากษ์วิจารณ์ตนเองของผู้อื่น ต้องรับฟังด้วยอารมณ์ปกติและวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ไม่รีบด่วนโต้ตอบหรือตอบสนอง ไม่ว่าเป็นเรื่องดีหรือเรื่องร้าย

28. รักษาและพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยสำนึกในคุณค่า มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีหน้าที่รักษาและพัฒนาธรรมชาติซึ่งอยู่แวดล้อมตนเองตามกำลังความสามารถ และตามความเหมาะสม มิฉะนั้นธรรมชาติจะถูกทำลายจนก่อเกิดอันตรายต่อมนุษย์ เช่น น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ ป่าไม้ ต้นน้ำลำธารถูกทำลาย เป็นต้น ครูควรทำตัวทำใจรักธรรมชาติทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน แหล่งน้ำ พืช สัตว์ พลังงาน หรือสิ่งอื่นๆ ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ตามธรรมชาติ

29. รักษาและพัฒนาวัฒนธรรมไทยด้วยสำนึกในคุณค่าวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนชาติใดก็สำคัญและจำเป็นสำหรับคนชาตินั้น วัฒนธรรมสะท้อนความคิดและจิตวิญญาณของคน ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมต้องเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปตามกาลก็ควรให้เป็นไปตามต้องการของคนในสังคมนั้น และการเปลี่ยนแปลงพัฒนาวัฒนธรรมไทยนั้นต้องไม่ทำลายความเป็นชาติไทย วัฒนธรรมมีหลายสาขา เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร กิริยามารยาท ฯลฯ ครูฐานะผู้จัดการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมต้องเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมไทยพร้อมกับรักษาพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่อย่างสง่างามในโลกยุคไร้พรมแดน การรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมไทยสามารถทำได้ทั้งในวงประจำและในกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน

30. รักษาสาธารณสมบัติด้วยสำนึกในคุณค่า สาธารณสมบัติมีทั้งที่เป็นธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ชายหาด ฯลฯ และที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน สะพาน ศาลาวิมทาง ฯลฯ สาธารณสมบัติทุกอย่างมีคุณประโยชน์ต่อบุคคลหมู่มาก บางอย่างมีประโยชน์เฉพาะคนในหมู่บ้านตำบล บางอย่างต่อคนทั้งชาติ บางอย่างต่อคนทั้งโลก ต้องช่วยกันรักษาให้คงอยู่ให้นานที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ดีตลอดไป

31. ปฏิบัติตนด้วยจิตสำนึกที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม หรือจิตที่สำนึกถึงคนหมู่มาก แสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัว สังคมใดมีคนมีจิตสำนึกสาธารณะ (public mind) จำนวนมาก ย่อมเจริญและสงบสุขมากกว่าสังคมที่มิคนเห็นแก่ตัวจำนวนมาก ครูฝึกฝนตนเองให้มีจิตสำนึกในสาธารณะ และปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนทั่วไป อยู่เสมอ ทั้งในชีวิตส่วนตัว ในครอบครัวและในการทำงาน คนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมย่อมเป็นที่รักนับถือของคนทั่วไป เพราะทำให้สังคมสงบสุขและพัฒนา ครูต้องพัฒนาตนเองให้มีจิตสำนึกสาธารณะและฝึกสอนศิษย์ให้มีจิตสำนึกสาธารณะเช่นเดียวกัน

32. ปฏิบัติคนและปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีวินัยจัดทำอะไรเป็นระบบและมีวินัยแสดงถึงความเป็นอารยชน การมีวินัยและทำอะไรเป็นระบบทำให้เกิดความเรียบร้อย สะดวก ไม่ลำบาก ไม่วุ่นวาย ไม่ก้าวก่ายแทรกแซงและไม่ยุ่งเหยิง ตรวจสอบและแก้ไขพัฒนาได้ง่าย ผู้ที่จัดระบบต่างๆ ในชีวิตและการทำงานของคนที่ได้ยอมมีความสะดวกสบายทั้งทางกายและทางใจ ทำอะไรสะดวกและสำเร็จ เป็นที่นิยมชมชอบของผู้ที่พบเห็น ครูควรฝึกฝนตนเองให้มีวินัยและจัดระบบต่างๆ ในชีวิตและการทำงานให้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของคน รวมทั้งฝึกสอนศิษย์ของตนให้มีระบบระเบียบวินัยอีกด้วย

33. ปฏิบัติคนและปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตความสุจริตเป็นคุณสมบัติอันประเสริฐของมนุษย์ เป็นความสะอาดของความคิดและจิตใจ เป็นพื้นฐานของการแสดงออกทางวาจาการปฏิบัติคนและปฏิบัติงาน ถ้าความคิดและจิตใจสะอาด การกระทำและการแสดงออกต่างๆ ก็สะอาด เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ผู้ที่ปฏิบัติคนปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นปกตินิสัย ย่อมได้รับความนิยมชมชอบ ยกย่องและไว้วางใจจากผู้อื่น ใครๆ ก็อยากคบค้าสมาคมด้วย เป้าหมายประการหนึ่งของการพัฒนาคนคือ พัฒนาจิตใจให้สะอาดสุจริต ครูเป็นผู้นำในการพัฒนาคน จึงต้องพัฒนาจิตใจตนเองและแสดงออกถึงความสะอาดสุจริต พร้อมกับฝึกสอนศิษย์และปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ไปด้วย

34. สำนึกในหน้าที่และศรัทธาในวิชาชีพครู ความศรัทธาเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ผู้ใดศรัทธาในสิ่งใดย่อมรักเอาใจใส่ทุ่มเทกายใจและทรัพยากรเพื่อรักษาและพัฒนาสิ่งนั้นๆ ผู้ประกอบอาชีพใด ควรรักและศรัทธาในอาชีพนั้นว่ามีคุณค่ามีศักดิ์ศรีสร้างคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ครูควรรักษาและศรัทธาในวิชาชีพและงานของตน เชื่อมั่นว่าวิชาชีพและงานครูมีความจำเป็นและสำคัญต่อมนุษย์ มีศาสตร์และศิลป์เฉพาะของวิชาชีพ เป็นงานและวิชาชีพที่ใช้ทั้งความรู้ทักษะและจิตวิญญาณแห่งความรักเพื่อนมนุษย์ ครูที่ไม่รักไม่ศรัทธาวิชาชีพและงานของตน มักไม่เอาใจใส่ปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อตนเองและวิชาชีพ และเป็นผลเสียต่อผู้รับบริการคือศิษย์ซึ่งเป็นพลเมืองและเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติ

35. ปกป้อง ส่งเสริมและสงเคราะห์เพื่อนร่วมวิชาชีพครู คนที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันย่อมผูกพันกำลังกันเพื่อความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง ในสังคมวิชาชีพครู ครูควรผูกพันกำลังสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้แก่ครูเพื่อจะทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม แต่ทั้งนี้ต้องไม่ละเมิดอาชีพอื่นและไม่เอาเปรียบสังคม ดังนั้นครูต้องดูแลซึ่งกันและกันไม่ให้ทำลายคุณค่าของครู ขจัดคนไม่ดีให้ออกไปจากวงการปกป้องรักษาคณดี ร่วมมือ ช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันตามสมควร เช่น ส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องให้เกียรติ ให้รางวัล สนับสนุนสงเคราะห์ด้วยปัจจัยต่างๆ ให้โอกาสได้แสดงออก นำผลงานและชื่อเสียงไปเผยแพร่ เป็นต้น

36. สนใจรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวในวงวิชาชีพครู ครูต้องสนใจวิชาชีพครูและวงการครู ด้วยการติดตามความเคลื่อนไหวรับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับวิชาชีพครูทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับสากล จากสื่อสารมวลชน สื่อบุคคลและสื่ออื่นๆ ควรติดตามและรับรู้ความเคลื่อนไหวให้รอบด้าน

37. อ่านหนังสือทุกวันเป็นปกตินิสัย นอกจากการอ่านสิ่งที่พิมพ์หรือเขียนขึ้นเป็นหนังสือหรือเอกสารแล้ว ยังรวมถึงการอ่านสิ่งที่พิมพ์หรือปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การอ่านทำให้รับรู้ข่าวสาร ข้อมูล ความคิดและความรู้ที่ผู้อื่นนำเสนอ ถ้าเขียนดีและอ่านดีจะทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และอาจเห็นด้วยจนถึงขั้นปฏิบัติตาม นอกจากได้ความรู้และความเข้าใจแล้ว การอ่านช่วยเสริมจินตนาการทำให้เกิดความคิดเพิ่มเติมจากที่อ่าน

38. ร่วมกิจกรรมการพัฒนาครู การพัฒนาครูประจำการส่วนใหญ่เป็นการประชุมฝักอบรวมชี้แจง สัมมนา เน้นการให้ความรู้ ข่าวสารโดยวิทยากรบรรยายหรืออภิปราย และให้ผู้เข้าประชุมรับฟัง ชักถาม แสดงความคิดเห็น และฝึกปฏิบัติบ้าง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มที่

39. ครูโทรทัศน์และสื่อใช้สื่อให้มีคุณค่าต่อการพัฒนา ครูควรใช้สื่อโทรทัศน์ วิทยุรวมทั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อพัฒนาทั้งอารมณ์ สังคม ความรู้ ความคิดและค่านิยม

40. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพหรือองค์กรอื่นและร่วมกิจกรรม บุคคลที่รวมกลุ่มกันเป็นหมู่คณะหรือองค์กรมักมีจุดมุ่งหมายเพื่อผนึกกำลังร่วมกันพัฒนาธุรกิจการงานของตน ครูควรเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ประสบการณ์ และผลงานในหมู่สมาชิก เป็นการเพิ่มความรู้ ความคิดและวิสัยทัศน์ด้วยกระบวนการทางสังคมอีกทางหนึ่ง

41. แสวงหาและจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับศิษย์แต่ละคน ข้อมูลเกี่ยวกับศิษย์แต่ละคนมีความสำคัญและจำเป็นต่อครูมาก เพราะเป็นพื้นฐานของการวางแผนและเตรียมการพัฒนา ครูต้องแสวงหาข้อมูลและจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

42. แสวงหาและจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาและชุมชน สถานศึกษาเป็นที่ทำงานของครู ชุมชน เป็นสิ่งแวดล้อม และเป็นถิ่นที่อยู่ของผู้เรียน ครูจึงต้องรู้จักสถานศึกษา และชุมชนให้มากที่สุด เพื่อจะได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

43. แสวงหาและจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับวิทยาการและภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาและวิทยาการในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษามาก นอกจากเป็นการร่วมคิดร่วมทำกับชุมชนแล้ว ภูมิปัญญา และวิทยาการท้องถิ่นให้สิ่งที่มีคุณค่าต่อการศึกษา และการเรียนรู้ ทั้งเนื้อหาสาระและวิธีการ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของท้องถิ่น นำไปสู่การยอมรับ นับถือ เชื่อมมั่น และผูกพันกับพื้นภูมิถิ่นฐานของตน

44. แสวงหาและจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น การเรียนรู้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ทุกหนทุกแห่ง ทั้งในสถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้อื่น ครูต้องเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจากการสัมผัสรับรู้ ดู ฟังและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเป็นผู้กระทำและถูกกระทำ แหล่งการเรียนรู้คือสถานที่สาธารณะหรือส่วนบุคคลที่ผู้เรียนสามารถไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ได้

45. มีความรู้ทั่วไปในสาขาวิชาและวงการต่างๆ ครูในฐานะผู้นำทางปัญญา ควรมีความรู้ทั่วไปในสาขาวิชาต่างๆ ให้ทันโลกทันวิทยาการ ความรู้ทั่วไปคือ ความรู้ระดับพื้นฐานรวมทั้งข่าวสารและข้อมูลในสาขาวิชาต่างๆ

46. มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเมืองไทยและวัฒนธรรมไทย รู้จักเมืองไทยอย่างรอบด้าน เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร ฯลฯ

47. มีความรู้เกี่ยวกับระบบบริหารและระเบียบกฎหมายการศึกษา ครูส่วนใหญ่เป็นพนักงานของรัฐ ต้องปฏิบัติงานในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพครูและฐานะพนักงานของรัฐ สำหรับครูเอกชน แม้ว่าบริหารและจัดการโดยภาคเอกชน ก็ถูกกำกับติดตามประเมินผลโดยภาครัฐ ดังนั้น ครูต้องรู้เกี่ยวกับระบบการบริหารการศึกษา โดยศึกษาจาก พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบและประกาศที่เกี่ยวข้อง

48. มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการและจุดมุ่งหมายของการศึกษา ปรัชญาและหลักการเป็นพื้นฐานของทุกวิชาชีพ และเป็นสิ่งที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายและจุดมุ่งหมาย ครูต้องรู้และเข้าใจ ปรัชญาการศึกษาและหลักการการศึกษา ทั้งของไทยและสากล

49. มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษาและการเรียนรู้ ครูต้องรู้และเข้าใจจิตวิทยาการศึกษาและการเรียนรู้ และตอบคำถามที่ว่าคนรับรู้ เรียนรู้อย่างไร เรียนโดยวิธีใดบ้าง ทักษะและมีมือเกิดขึ้นได้อย่างไร คุณธรรม ค่านิยมเกิดขึ้นอย่างไร ฯลฯ พร้อมทั้งจะตอบและอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ

50. มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาและพัฒนาการของผู้เรียน ครูมีหน้าที่ทำให้ศิษย์เกิดการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม คุณธรรม จริยธรรม และอื่นๆ ครูจึงต้องรู้ธรรมชาติของการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมของคนวัยต่างๆ โดยเฉพาะวัยของผู้เป็นศิษย์

51. มีความรู้เกี่ยวกับวิธีและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจของวิชาชีพครู เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ครูต้องติดตาม รับรู้ และทำความเข้าใจให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการอยู่ตลอดเวลา

52. มีความรู้เรื่องสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามีความจำเป็นและสำคัญต่อการเรียนการสอนมาก เพราะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น เป็นสิ่งช่วยทั้งครูและผู้เรียน สื่อและเทคโนโลยีแต่ละอย่างให้คุณค่าต่อการพัฒนาและการเรียนรู้แตกต่างกัน

53. มีความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน ประกอบด้วย การวัดด้วยเครื่องมือ และการประเมินด้วยวิธีอื่น เช่น สัมภาษณ์ สังเกต พฤติกรรม ตรวจผลงาน ตรวจหลักฐานและพยาน การวัดและประเมินมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา และเพื่อตัดสินผลการพัฒนา ครูต้องมีความรู้เรื่องการวัดผลการเรียน รู้จุดประสงค์ของการวัดผล วิธีการ เครื่องมือ ช่วงเวลาที่ควรทดสอบ ระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสอบและประเมินผล

54. มีความรู้ในวิชาหรือเรื่องที่สอน ครูสอนวิชาใดต้องมีความรู้ในวิชานั้น ผูกสอนทักษะใด

ต้องปฏิบัติทักษะนั้น ครูต้องติดตามความเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมอยู่เสมอ รวมทั้งวิเคราะห์บททวนความรู้เดิมที่มีอยู่ว่าถูกต้องเหมาะสมกับสภาพและบริบทแวดล้อมผู้เรียน

55. เข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาหรือเรื่องที่สอน ครูต้องรู้และเข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาหรือเรื่องที่ตนสอน จุดมุ่งหมายที่กำหนดในหลักสูตรและแผนการสอนถือเป็นจุดมุ่งหมายหลัก อาจมีจุดมุ่งหมายตามความต้องการของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอีกก็ได้ ครูต้องวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการเรียน

56. จัดทำหรือจัดหาสื่อมาประกอบการสอนได้ สื่อการสอนนอกจากทำให้เกิดความสะดวกในการสอนแล้วยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นอีกด้วย สื่อการสอนหลายอย่างจัดทำโดยนักผลิตสื่อ ซึ่งครูและสถานศึกษาซื้อหรือจัดหามาใช้ แต่บางอย่างครูและผู้เรียนอาจร่วมกันจัดทำหรือจัดหามาใช้

57. วิเคราะห์หลักสูตร จัดทำหลักสูตร จัดทำและพัฒนาแผนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

58. จัดทำแผนงาน โครงการ จัดทำแบบทดสอบ แบบประเมิน วัดและรายงานผลการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

59. ใช้พจนานุกรม ภาษาไทยสื่อสารอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

60. พุด ร้องเพลงและแสดงออกด้านนันทนาการ

61. ทำวิจัยในงานประจำของตน จัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการได้

62. ชักชวนโน้มน้าวและจูงใจศิษย์

63. ยกย่องชมเชยให้รางวัลอย่างสร้างสรรค์

64. จัดระบบและเสนอหลักฐานการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โชคชัย ชยชัช. (2547, หน้า 165-175) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครูต้องประพฤติปฏิบัติ

ดังนี้

1. แนะนำศิษย์ หมายถึงการอบรมสั่งสอนชี้แจงอธิบาย แนะนำให้ศิษย์เข้าใจในมารยาทที่ต้องประพฤติและวิชาที่เรียนนั้นจนเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่ให้ศิษย์มีความข้องใจสงสัยในวิชานั้นๆ หากจะมีอะไรที่ยังอธิบายไม่ได้ หรืออาจารย์ก็ยังไม่เข้าใจดี ก็ควรจะรับกับศิษย์โดยตรง และยืนยันว่าจะนำไปค้นคว้า และไต่ถามท่านผู้รู้ให้เข้าใจ และภายหลังจะนำมาชี้แจงให้ศิษย์เข้าใจใหม่ให้ได้ ส่วนคำว่า นำ หมายถึง ตัวครูเองที่จะต้องระมัดระวังประพฤติปฏิบัติให้ดีที่สุด วางตัวให้เหมาะสมกับความเป็นครู เพื่อเป็นตัวอย่างนำศิษย์ให้ประพฤติปฏิบัติให้ดีที่สุดตามข้อใดที่ครูสั่งสอน ห้ามปราม สั่งสอนศิษย์ว่าเป็นของไม่ดี ไม่ควรทำ ครูจะต้องไม่ทำอย่างนั้นเป็นอันขาด หากครูไปทำสิ่งที่ได้ห้ามศิษย์ไม่ให้กระทำแล้ว คำสั่งสอนก็จะไม่มีความหมายและไม่ได้รับผลอะไรเลย ทั้งศิษย์จะดูถูกครูด้วย

2. ให้เล่าเรียนดี ครูต้องคอยอบรมสั่งสอนให้ศิษย์ได้เล่าเรียนดีที่สุด เพราะศิษย์จะโง่หรือเล็กก็ตาม ชื่อว่ายังเป็นคนโง่เท่ากัน เพราะยังไม่รู้วิชาที่ตนจะเรียน ฉะนั้นจึงต้องคอยพยายามชี้แจงให้ละเอียดถี่ถ้วน คือให้ได้เล่าเรียนเข้าใจหลักการหรือสูตรให้ขึ้นใจ เพียงแค่หลับตาก็นึกได้ ไม่ว่าจะเป็นการอ่านที่ต้องสอนสั่งให้ถูกต้องทั้งอักขระ พยัญชนะ การออกเสียงตามวรรคตอน อีกทั้งการอธิบายให้เกิดความกระจ่างแจ้งเข้าใจใส่ความรู้

3. บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพรางครุคนใดมีความปรารถนาดีต่อความเจริญรุ่งเรืองของศิษย์อย่างแท้จริงแล้ว เมื่อคนรับสอนวิชาอะไรก็ยอมบอก อธิบายให้ชัดเจนแจ่มแจ้งไขไม่ปิดบังจนเป็นที่เข้าใจ รู้แจ้ง รู้จริง เว้นแต่ศิษย์จะเรียนไม่ถึงจนจบครบหลักสูตร เป็นต้น

4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูงและประชาชน ครูต้องใช้หลักในข้อนี้ใช้สำหรับศิษย์ 2 ประการ คือ ยกย่อง ชมเชย หรือปลอบ ปราบ จะใช้แต่ยกย่องอย่างเดียวโดยไม่มีการชมเชยเลย หรือจะใช้แต่ชมเชยอย่างเดียวโดยไม่มีการยกย่องเลย ก็ไม่ถูกต้องทั้งสองอย่าง เพราะศิษย์มีหลายคนย่อมมีความประพฤติดีบ้าง ประพฤติชั่วบ้าง แม้ศิษย์คนเดียวกันบางครั้งยังประพฤติดี บางครั้งก็ประพฤติชั่ว มีทั้งเจตนาจะประพฤติและไม่มีเจตนาเลย จึงจะใช้เพียงยกย่องหรือชมเชย อย่างเดียวไม่ได้

5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย จะไปทางไหนก็ไม่ลำบาก ไม่อดอยากเพราะมีวิชาติดตัว รวมทั้งมารยาทและธรรมเนียมประจำใจที่ครูได้อบรมสั่งสอน ชี้นะพ่่าสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ลูกศิษย์

6. ตั้งจิตประกอบด้วยพรหมวิหารสี่ หากมีบุญกุศลใดที่เขานิยมกันว่าดีเลิศ และต่างก็ปรารถนาที่จะทำอย่างนั้น เช่น การสร้างโรงเรียน ศาลา โบสถ์วิหาร ทอดกฐินหรือบวชพระ เป็นต้น แม้จะมีอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ก็ยังไม่ได้สร้างความภาคภูมิใจเท่าบุญกุศลที่ครูเฝ้าแนะนำพ่่าสอนลูกศิษย์ ด้วยจิตอันประกอบด้วยพรหมวิหารสี่

7. สอนดี และคุ้มครองดี ด้วยอุบายวิธีต่างๆ เมื่อถึงคราวข่มขู่ ก็ต้องข่มขู่หรือปราบลงโทษตามสมควร เมื่อถึงคราวปลอบประคองก็ต้องปลอบหรือประคอง ถ้าสอนดีแต่คุ้มครองไม่ดี ศิษย์ย่อมมีระเบียบแต่โง่ ฉะนั้น จึงต้องมีทั้งสอนดีและคุ้มครองดี ศิษย์จึงจะฉลาดและมีระเบียบ ทั้งนี้ต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบของครูเป็นส่วนใหญ่อุบายวิธีต่างๆ ในการสอน จะต้องนำออกมาใช้ให้ลูกศิษย์เกิดความรู้ สุกกับการเรียนอย่างมีสาระไม่เบื่อหน่าย

8. ต้องฉลาดในการชี้แจงเหตุผล เมื่อเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ต้องฉลาดชี้แจงเหตุผล อธิบายขยายความให้เข้าใจในเรื่องราวนั้นให้แจ่มแจ้ง ฉลาดในการชักชวนให้ถือเอาตามฉลาดในการให้ผู้ฟังอาจหาญ กล้าปฏิบัติตามโดยชอบ และฉลาดในการชักชวนให้ศิษย์รีบเร่งในการปฏิบัติ

9. หัดให้ศิษย์มีนิสัยรักงาน ครูต้องหาอุบายวิธีอบรมให้ศิษย์ มีนิสัยใจคอรักงานชอบทำงาน จนเห็นการทำงานเป็นของสนุก เท่ากับการเล่นกีฬา ระวังอย่าให้ศิษย์ทำงานเป็นแบบขอไปที การหัดให้ศิษย์จนมีนิสัยรักงานเช่นนี้ได้ ครูจะต้องมีความอดทน ความอดทนเป็นหลักใหญ่ในการฝึกหัดอบรมสั่งสอนเพื่ออนาคตของลูกศิษย์และประเทศชาติต่อไปในภายหน้าด้วย

10. ตั้งใจพิจารณาเหตุผลที่ปรากฏเฉพาะหน้า เมื่อครูประสบสิ่งใดที่ผ่านมาจาก ตา หู ลิ้น ใจ ก็หมั่นพิจารณาเหตุผลสิ่งนั้น ให้เห็นแจ้งประจักษ์ในที่ทั้งปวง เพราะวิชาที่เกิดจากการใช้วิจารณ์ให้เหตุผลไม่ได้หมายถึงวิชาที่จำได้จากครูสอน โดยไม่ได้วิจารณ์ให้เหตุผล การที่มีแต่ความจำไม่มีวิจารณ์นั้น แม้จะเรียนจนจบหลักสูตรก็ไม่จัดว่าเป็นครูที่ดีได้ เพราะว่าบรรดาทุกสิ่งที่อยู่บนโลกเป็นบทเรียนทั้งหมด การวิจารณ์ในส่วนที่ให้เห็นเหตุผลส่วนที่ดีหรือถูกต้องก็ควรประพฤติตาม หรือควรถือเอาเป็นแบบอย่าง ส่วนที่ชั่วหรือผิดก็ควรงดประพฤติตามหรือหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น

บทเรียนทั้งหมด การวิจารณ์ในส่วนที่ให้เห็นเหตุผลส่วนที่ดีหรือถูกต้องก็ควรประพฤติตาม หรือควรถือเอาเป็นแบบอย่าง ส่วนที่ชั่วหรือผิดก็ควรงดประพฤติตามหรือหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น

11. ต้องอบรมให้มีกำลังใจ เมื่ออบรมใจให้มีกำลังใจแล้ว การทำก็จริง พูดก็จริง ครูผู้มีกำลังใจจริง มีความเข้มแข็งอดทน พร้อมทั้งจะเสียสละให้ทุกอย่างตลอดจนความสุขและการเห็นแก่ตัว ที่จักข้ามอุปสรรคเครื่องขัดข้องเสียได้ทุกประการ แม้จะไปอยู่ที่ห่างไกลทุรกันดารก็ไม่ย่อท้อ หรือ ตั้งใจเผยแผ่ศิลปวิทยา และศีลธรรมให้แก่ศิษย์ ไม่ใช่เพื่อลาภผลใดๆ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 2 (2552, มิถุนายน 25) ได้กำหนดข้อปฏิบัติ 10 ประการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

- 1) จัดบรรยายภาคให้สำนักงานให้น่าดู น่าอยู่ น่าทำงานโดยยึดหลัก 5 ส
- 2) ทำงานด้วยความเต็มใจ เต็มสติปัญญา เต็มความสามารถ และเต็มเวลา
- 3) ทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยคำนึงถึงการประสานงาน ประสานใจ ประสานความคิด และประสานประโยชน์
- 4) มีความเข้าใจงาน และทำงานอย่างเป็นระบบโดยยึดระเบียบกฎหมาย
- 5) มีบันทึกการปฏิบัติงานประจำวันให้สามารถตรวจสอบได้
- 6) เข้าร่วมงานรัฐพิธีและกิจกรรมอื่นๆ ที่จังหวัดจัดขึ้นทุกครั้ง
- 7) ร่วมคิด ร่วมทำงาน และร่วมกิจกรรมที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 2 รับผิดชอบโดยยึดหลักความสามัคคี
- 8) ใช้วัสดุอุปกรณ์ และพลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า
- 9) รักษาเอกลักษณ์ขององค์กรตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ และ
- 10) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานที่ดี

แนวทางและวิธีการพัฒนาครู

คำหามาน คนโค. (2552, มีนาคม 13) ได้กล่าวถึงการพัฒนาครูแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การพัฒนาที่ยึดเอาวิทยากรและเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาลักษณะนี้เน้นความสำคัญของเนื้อหาวิชาหรือสาระของความรู้ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับวิชาชีพและงานของครู (เช่น งานราชการ) โดยมีวิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารและข้อมูลเหล่านั้น ไปสู่ครูผู้รับการพัฒนา จุดหมายการพัฒนามุ่งเน้นให้ครูรับรู้ข้อมูลข่าวสารและเข้าใจเนื้อหาสาระเหล่านั้น

2. การพัฒนาที่ยึดเอาครูเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาลักษณะนี้เน้นความสำคัญของครู ผู้ร่วมกิจกรรมการพัฒนา การตัดสินใจและทำกิจกรรมทุกอย่างมุ่งประโยชน์การพัฒนาครู ให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและเนื้อหาความรู้ ครูและวิทยากรปฏิบัติกิจกรรมตามจังหวะและโอกาสต่างคนต่างเรียนรู้ไปพร้อมกัน ความรู้ ข่าวสารและข้อมูลมาจากหลายแหล่ง และเลือกสรรเฉพาะที่จะนำไปใช้ประโยชน์

จุดหมายมุ่งเน้นการพัฒนาหรือความมั่งคั่งของครูแต่ละคน ในแต่ละด้านตามสภาพปัญหาและความต้องการ มักพัฒนาทีละเรื่องหรือทีละด้าน อาจทำเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม

พัฒนาต่อเนื่อง ไม่เน้นความสำคัญของเวลาและสถานที่ ประเมินผลตามจุดประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำผลนั้นมาพิจารณาหาประเด็นเพื่อพัฒนาต่อเนื่องไปอีก

กระบวนการพัฒนาครู มีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์มาตรฐานและคุณภาพของครู ตามที่องค์กรวิชาชีพครูกำหนดขึ้น รวมทั้งมาตรฐานและคุณภาพของครูที่หน่วยงานและสถานศึกษากำหนดขึ้น
2. ประเมินครูว่ามีมาตรฐานและคุณภาพตามที่กำหนดในข้อ 1 หรือไม่
3. วิเคราะห์ผลการประเมินครูตามข้อ 2 เพื่อทราบว่าครูคนใด กลุ่มใด โรงเรียนใด เขตพื้นที่การศึกษาใด ประพฤติปฏิบัติคนและปฏิบัติงานได้ครบถ้วนตามมาตรฐานหรือบกพร่องด้านใด แต่ละด้านมีคุณภาพอยู่ในระดับใด ผู้ใด กลุ่มใด โรงเรียนใด เขตพื้นที่ใด ต้องพัฒนาด้านใดก่อนและหลัง หรือพัฒนาไปพร้อมกัน
4. จัดกลุ่มครูที่จะพัฒนา (หมายถึงพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนา) อาจจัดเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม โดยพิจารณาจากสภาพและปัญหาที่ค้นพบในข้อ 3 เป็นหลัก และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น งบประมาณ ระยะเวลา วิทยากร เป็นรอง
5. กำหนดรูปแบบและกิจกรรมการพัฒนาว่าจะใช้รูปแบบและกิจกรรมใด ในช่วงเวลาใด ปฏิบัติที่ไหน ผู้ใดปฏิบัติ ผู้ใดกำกับดูแล ใช้สื่อและเทคโนโลยีอะไร ประเมินผลและรายงานผลอย่างไร

6. ปฏิบัติการพัฒนาตามแผนงานที่กำหนด กำกับดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือ ติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ นำผลมาวิเคราะห์และพัฒนาต่อไป รวมทั้งนำผลการพัฒนามาให้รางวัลยกย่อง เชิดชูเกียรติ หรือนำผลการพัฒนาไปในเรื่องอื่นๆ เช่น การเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน

สรุปการพัฒนาครูและวิชาชีพครูจะต้องคำนึงถึง

1. การสร้างความพร้อมเพื่อสร้างความพร้อมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นวิชาชีพชั้นสูงได้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สำนักงานปฏิรูปการศึกษาจึงกำหนดมาตรการดำเนินการสองระยะ คือ

ระยะที่ 1 เตรียมความพร้อม ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำการ ผู้นำชุมชน และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดหลักสูตรระยะสั้นเร่งรัด เพื่ออบรมพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่และทัศนคติที่เหมาะสมในการปฏิรูปการศึกษา การอบรมดังกล่าวนี้ใช้รูปแบบวิธีการศึกษาทางไกลโดยสื่อประสม ทั้งนี้ ผลการอบรมอาจจะใช้เป็นส่วนหนึ่งประกอบการพิจารณา ให้ได้รับใบอนุญาตประกอบอาชีพสำหรับครู ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการ ดำเนินการส่วนนี้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการประสานโครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยทุกฝ่าย ทั้งหน่วยผลิตครู หน่วยใช้ครูและองค์กรวิชาชีพ โดย สำนักงานปฏิรูปการศึกษาทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 สร้างกลไกการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบต่อเนื่องจากการดำเนินงานระยะแรก เพื่อส่งเสริมให้มีการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครู และผู้บริหารให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง หน่วยงานรับผิดชอบ ได้แก่ สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ในการกำกับดูแลของกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสถาบันนี้ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันผลิตและพัฒนาครู สถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต่างๆ และสภาวิชาชีพชั้นสูง

2. ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและผู้บริหาร และองค์กรวิชาชีพ เพื่อยกระดับวิชาชีพครูและผู้บริหารให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้ประกอบวิชาชีพครูและผู้บริหารการศึกษาควรได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา โดยจะมีองค์กรวิชาชีพ ได้แก่ สภาครูและบุคลากรทางการศึกษาทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งรับรองหลักสูตรการศึกษาของสถาบันผลิตและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานวิชาชีพครูและผู้บริหารการศึกษา จะต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาที่องค์กรวิชาชีพกำหนด หากไม่มีการพัฒนาตนเองแล้วจะมีผลให้ถูกพักใช้หรือถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพด้วย

3. การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง หลักสูตรระดับปริญญาตรีทางการศึกษาจะได้รับการพัฒนาเป็นหลักสูตร 5 ปี สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาอื่น ให้ศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการศึกษา 1 ปี และโดยที่วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่เน้นผลการปฏิบัติได้จริง จึงได้กำหนดให้ต้องมีการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่สภาครูและบุคลากรทางการศึกษารับรองเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี รวมทั้งต้องผ่านการประเมินการปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่องค์กรวิชาชีพกำหนดอีกด้วย

เมื่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมีผลบังคับใช้แล้วจะมีการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ที่ไม่มีความสามารถได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ สามารถพัฒนาตนเองให้มีสิทธิได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ต่อไป

สรุปได้ว่า คำว่าครู เป็นบุคคลที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ความเป็นครูจึงต้องทำหน้าที่ ทั้งการถ่ายทอดวิชาความรู้ สอน และอบรม เพื่อพัฒนาให้ชีวิตมีจิตใจที่สูงขึ้น ครูจึงมีหน้าที่ช่วยพัฒนาสร้างสรรค์ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ นอกจากนี้อาชีพครูถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน เยาวชนของชาติให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน และเยาวชนจะสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้

การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู

1. ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2544, หน้า 32) ได้กล่าวถึง คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่า พอมีพอกิน ควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี ให้พอเพียงนี้ ก็มีความหมายว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทรูทรวาก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 17) ได้กล่าวถึง คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำราไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช่คำนี้ แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ใน การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาช้านาน ในรูปของหลักการสร้างความ พออยู่ พอกิน และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดนี้เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรก

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2550, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงจะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม มาใช้ในการวางแผน เป็นแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกระดับ

สุภาคย์ อินทองคง (2551, พฤศจิกายน 3) ได้อธิบายความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินทุกชั้นตอน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ในการจะปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น จะต้องปฏิบัติตามหลักคุณลักษณะ 3 ประการ ที่เรียกว่า ความพอเพียง คือ ต้องมี ความพอประมาณ มีความมีเหตุผล และมีระบบคุ้มครองผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอก

2. ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 32-33) ได้กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ต่อไปนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่เน้นความคุ้มค่าในการลงทุน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยไม่ต้องเบียดเบียนผู้อื่น หรือเน้นการบริหารจัดการอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

2. เศรษฐกิจพอเพียงมีการพัฒนาเป็นระดับขั้น โดยเริ่มจากเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน แล้วพัฒนาเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

- เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน

- เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การทำให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์และพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

3. หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงคือ ความพอเพียง ได้แก่ ให้สามารถดำเนินงานได้ ซึ่งหมายถึง ความพอประมาณและความมีเหตุผล

4. การดำเนินงานตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัยความสามัคคี ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์ และความปรารถนาดีต่อกัน

5. ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง เศษ 1 ส่วน 4 ในการดำเนินชีวิต เพื่อสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสุข

ศูนย์ เศรษฐวิญญูสร้าง (2550, หน้า 10) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 17-18) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเรื่องใหม่ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้เป็นหลักในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่กว่า 3,000 โครงการ ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2493 โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพสกนิกรที่ยังยากจนในถิ่นทุรกันดารเป็นเบื้องต้น เพื่อสร้างความ พออยู่ พอกิน อันเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจพอเพียง ทรงมีแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ

ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 9) การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน), (2551, พฤษจิกายน 3) ได้ให้ กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภ และไม่ตระหนี่

จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ดังนั้น สรุปได้ว่า การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คือ การพัฒนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ที่คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยความรู้ และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของบุคคลในทุกระดับชั้น

3. แนวปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู

จากแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงนำไปสู่การพัฒนาและการปฏิบัติ ดังนี้
ความหมายของการปฏิบัติ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 115) ได้ให้ความหมายของคำว่า การ หมายถึง งาน สิ่งหรือกิจกรรมที่ทำ และ คำว่า ปฏิบัติ หมายถึงดำเนินการไปตามระเบียบแบบแผน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546, หน้า 647)

เมื่อนำคำว่า การ และ ปฏิบัติ มารวมกัน ได้คำว่า การปฏิบัติ จึงหมายถึง คำเนืงหน้าทึไป คามระเบียบแบบแผน หรือความประพฤติที่กระทำคามระเบียบแบบแผน

การปฏิบัติตน หมายถึง กระทำหรือประพฤติหน้าที่เกี่ยวกับตนเองคามระเบียบแบบแผน

การปฏิบัติงาน หมายถึง กระทำหรือประพฤติหน้าที่เกี่ยวกับการทำงานคามระเบียบแบบแผน

ดังนั้นแนวปฏิบัติคามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู หมายถึง การกระทำหรือ ประพฤติหน้าที่ของครูที่เกี่ยวกับตนเองและการงานคามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจาก การศึกษาเอกสาร หลักการ คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถแยกได้เป็นลักษณะ 3 ประการของความพอเพียง ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ

1) ความหมายของความพอประมาณ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 28) ได้ให้ความหมายความพอประมาณหมายถึง ความ เหมาะสมของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไป หรือไม่ใหญ่เกินไป แต่เป็นไปคาม อัดภาพและสภาพแวดล้อม และในแง่ของจังหวะเวลาที่ไม่เร็วเกินไป หรือไม่ช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำ เป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน), (2551, พฤศจิกายน 3) ได้กล่าวถึง ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่ น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ใน ระดับพอประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551, พฤศจิกายน 3) ได้ ให้ความหมายของความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภค ที่อยู่ในระดับพอประมาณ

สุภาศัย อินทองคง (2551, พฤศจิกายน 3) ได้อธิบายความหมาย ความพอประมาณ คือ ความพอดี ไม่น้อยเกินไป โดยเฉพาะในการอุปโภคบริโภคปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีพ เช่น กินพอประมาณ ดื่มพอประมาณ ใช้พอประมาณ ก็คือ กินดื่มใช้แต่พอดี พอเหมาะกับความต้องการ ของร่างกาย ขององค์กร ที่เรียกว่า กินเป็น ใช้เป็น อย่างประหยัด มัธยัสถ์

สรุปได้ว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี โดยเฉพาะในการอุปโภคบริโภคปัจจัย ต่างๆ ในการดำรงชีพ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับ พอประมาณ พอเหมาะกับความต้องการของร่างกาย ขององค์กร ที่เรียกว่า กินเป็น ใช้เป็น อย่าง ประหยัด มัธยัสถ์ ใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

2) ความสำคัญของความพอประมาณ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ (2544, หน้า 32) ความพอประมาณมีความสำคัญคือ มีกินมี อยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุหุหาก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้า ทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 29 - 30) ได้ให้ความสำคัญของความพอประมาณ คือ การพิจารณาปัจจัยต่างๆ อย่างรอบคอบ คำนึงถึงขนาดของโครงการที่เหมาะสม การบริหารปัจจัย นำเข้าอย่างเหมาะสม และไม่โลภเกินไป ความพอประมาณเน้นที่การพอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง การ กู้หนี้ยืมสินเพื่อมาเป็นทุนหรือเพื่อไปซื้อปัจจัยอื่นๆ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง หากกิจกรรมการผลิตนั้น สร้างผลผลิตที่ก่อให้เกิดทุนหมุนเวียนกลับมาในระบบแล้ว สามารถสร้างผลผลิตพึ่งพาอาศัยตนเอง แล้วจึงพัฒนาเพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นระดับต่อไป นอกจากจะเน้นการแบ่งปันร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ยังให้ความสำคัญของความรอบรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและ ผู้อื่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สมโชค เจริญการ (2552, มกราคม 14) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตามหลักความพอประมาณ คือ การใช้จ่ายพอประมาณ ใช้จ่ายอย่างเหมาะสม อย่าให้จ่ายเกินรายได้ที่ได้รับ การทำบัญชี ครอบครัวเพื่อควบคุมการใช้จ่าย ไม่ใช่เรื่องที่น่าระอายและเสียหาย น่าจะเป็นเรื่องที่ดีด้วยซ้ำไป เพราะจะได้รู้ที่ไปที่มา อะไรที่ยังไม่สมควรจะซื้อก็ควรรอไปก่อน พร้อมเมื่อใดจะซื้อก็ยังไม่สาย อย่า เบียดเบียนตนเอง เพราะความพอประมาณไม่ใช่ไม่ใช้จ่ายเลย เหนียวไม่เข้าเรื่องในบางเรื่อง จน ต้องทำให้ตนเองเดือดร้อน การประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีกับเพื่อนที่ทำงาน เพื่อนข้างบ้านตลอดจน ชุมชนที่อยู่อาศัย มีเงินพอเจียดจ่ายเพื่อทำบุญที่วัดและทำทานผู้ที่ด้อยโอกาส เป็นการเสริมสร้าง บารมีให้กับตนเอง นอกจากไม่เบียดเบียนตนเองแล้วก็อย่าได้เบียดเบียนผู้อื่น อย่าสร้าง ศัตรู นอกจากนั้นการปลูกพืชสวนครัวเพื่อบริโภคจะเป็นการประหยัดอย่างดี เป็นการลดรายจ่ายที่ สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ถ้ามีมากเกินไปบริโภค นำไปขาย ได้เงินเพิ่ม ก็จะเป็นการเพิ่มรายได้ อย่างดีเยี่ยม

สรุปได้ว่า ความพอประมาณมีความสำคัญในเรื่องของการพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่โลภ มี ความพอดีในการดำรงชีพ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พอเหมาะกับความต้องการของร่างกาย ขององค์กร เน้นที่พอมีพอกิน ไม่มีหนี้สิน ประหยัด มัธยัสถ์ ใช้จ่ายอย่างเหมาะสม แบ่งปันร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี และต้องมีความรอบรู้ซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น

3) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูตามหลักความพอประมาณ

จากการศึกษาเอกสาร และแนวคิดของนักวิชาการ เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ จรรยาบรรณ และบทบาทหน้าที่ครู เมื่อนำมารวบรวม บูรณาการ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ถึงการ ปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูตามหลักความพอประมาณ ดังนี้

1. ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีวินัยอย่างถูกต้องเหมาะสม
2. ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม
3. แต่งกายสะอาดเรียบร้อยสุภาพเหมาะสม กับกาลเทศะและโอกาส
4. ปฏิบัติตนเหมาะสมตามมารยาททางสังคม
5. ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหลักธรรม ประเพณีของศาสนาที่ตนนับถือ และกฎหมาย

กฎเกณฑ์สังคม

6. ปฏิบัติเป็นผู้มีจรรยาบรรณสำหรับข้าราชการครู
7. ปกป้อง ส่งเสริมและสงเคราะห์เพื่อนร่วมวิชาชีพครูอย่างเหมาะสม
8. รักษาและพัฒนาสาธารณสมบัติ วัฒนธรรมไทย ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. ปฏิบัติตนในทางสายกลาง คือ ทำตัวให้พอดี กับฐานะความเป็นอยู่
10. ปฏิบัติตนในการรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวให้อยู่รอด ไม่สร้างปัญหาให้ผู้อื่น
11. ยึดหลักประหยัดในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน
12. มีความรู้เกี่ยวกับระบบบริหาร ระเบียบกฎหมายการศึกษา
13. ปฏิบัติตามปรัชญาและแผนการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม
14. ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ความมีเหตุผล

1) ความหมายของความมีเหตุผล

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 38) ได้ให้ความหมายความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาที่จะดำเนินงานใดๆ ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551, พุทธศักราช 3) ได้ให้ความหมายของความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

สุภาคย์ อินทองคง (2551, มกราคม 14) ได้อธิบายความหมาย ความมีเหตุผล คือ การคิด การพูด และการทำบนฐานของความรู้ที่มากและที่ไปของเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร มีเหตุปัจจัยอะไรเป็นตัวก่อให้เกิดจะหลุดออกจากเหตุนั้น ได้โดยอาศัยช่องทางใด และจะใช้วิธีการใด การรู้เหตุมีผลที่ว่านี้จะช่วยให้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ และพัฒนาเรื่องต่างๆ ได้สำเร็จมากขึ้น

สรุปได้ว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์ และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2) ความสำคัญของความมีเหตุผล

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 42-43) ได้ให้ความสำคัญของความมีเหตุผล ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงย้ำอย่างชัดเจนว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่ใช้หลักเหตุผลเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดี จะเห็นว่าทรงเน้นที่การกระทำของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งก็คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน ผลที่ออกมาจึงจะมีประสิทธิผล มีประโยชน์และมีความสุข และความสุขซึ่งเป็นผลจากการกระทำนี้ ต้องไม่มาจากการเบียดเบียนผู้อื่นและส่วนรวม

เพราะหากส่วนรวมได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อน ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อกลับมาถึงตนเอง ทำให้ได้รับความเดือดร้อนไปด้วยในที่สุด สิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่ความคิดและความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือการยึดเหตุผลและความถูกต้อง ปรับความคิดความต้องการจากสิ่งที่เป็นคุณค่าเทียมซึ่งเกิดขึ้นจากความวิปริตผันผวนของสังคม และไม่คงทนยั่งยืน ให้กลับไปสู่การยอมรับนับถือคุณค่าแท้ตามธรรมชาติเดิมของสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความดีงามและสังคมจะได้เข้าสู่เขารอยศิขรินเป็นลำดับ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), (2551, พฤศจิกายน 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

สมโชค เฉดระการ (2552, มกราคม 14) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตามหลักความมีเหตุผล คือ ความมีเหตุผล ในฐานะที่เป็นครู มีอาชีพสอนคนให้มีความรู้ มีทักษะ มีคุณธรรมจริยธรรม ในสังคมทั่วไปครูจะได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือของบุคคลทั่วไป ดังนั้นครูต้องเป็นแบบอย่างได้ทุกเรื่อง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงหรือเรื่องใดๆ นั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องในเรื่องของความมีสติ มีสติในการครองชีวิต การทำงาน การใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผล

สรุปได้ว่า ความมีเหตุผลมีความสำคัญเกี่ยวกับการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ สิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่ความคิดและความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือการยึดเหตุผลและความถูกต้อง ปรับความคิดความต้องการจากสิ่งที่เป็นคุณค่าเทียม ให้กลับไปสู่การยอมรับนับถือคุณค่าแท้ตามธรรมชาติเดิม เพื่อให้เกิดความดีงามและสังคมจะได้ดีขึ้น

3) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักความมีเหตุผล

จากการศึกษาเอกสาร และแนวคิดของนักวิชาการ เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ จรรยาบรรณ และบทบาทหน้าที่ครู เมื่อนำมารวบรวม บูรณาการ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ถึงการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูตามหลักความมีเหตุผล ดังนี้

1. ปฏิบัติหลีกเลี่ยงจากอบายมุข
2. รักษาสิทธิประโยชน์และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
3. รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์และการประเมินอย่างมีเหตุผล
4. จัดการเศรษฐกิจส่วนตัวและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ และมีวินัยทางการเงิน
5. บริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนตัวและในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม
6. มองธรรมชาติชีวิตและสังคมอย่างรอบคอบและรอบด้าน
7. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. ระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา
9. ยอมรับผลจากการกระทำของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่
10. ยอมรับผลที่เกิดจากการตัดสินใจและการกระทำทั้งผลดีและผลเสีย และสามารถอธิบาย

เหตุผลของการกระทำนั้นได้

3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

1) ความหมายของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 52) ได้ให้ความหมายการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงาน ให้มีสภาพพร้อมรองรับต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551, พงศกัญญา 3) ได้ให้ความหมายของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

สุภาคย์ อินทองคง (2551, มกราคม 14) ได้อธิบายความหมาย การมีระบบคุ้มกัน คือ ผลกระทบ ทั้งจากภายใน และภายนอก ได้แก่ ความไม่ประมาทขาดสติ จะคิด จะทำ จะพูดอะไร ต้องระมัดระวัง ไม่ผลีผลามคว้านได้ ต้องรู้เขา รู้เรา โดยเฉพาะผู้นำทุกระดับจะต้องตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ต้องพร้อมที่จะรับและรุกได้เสมอ เพราะปรากฏการณ์ทั้งทางสังคมวัฒนธรรม และธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกฎธรรมชาติ

สรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การรวมองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การจัดกระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างบูรณาการจนเกิดเป็นระบบภูมิคุ้มกันที่สามารถป้องกันผลกระทบจากภายนอกในหลายด้าน เช่น ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2) ความสำคัญของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550, หน้า 52) ได้ให้ความสำคัญของการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีหลักในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงมีพอกิน ให้มีเกียรติยศด้วยตนเอง ใช้จ่ายภายในกำลังของตัว มีภูมิคุ้มกันด้วยการไม่สร้างหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ แต่ไม่ได้ห้ามมิให้มีหนี้ เพียงแต่ควรเป็นการกู้เงินที่ทำให้เกิดรายได้ แต่ไม่ได้ห้ามมิให้มีหนี้ เพียงแต่ควรเป็นการกู้เงินที่ทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์ที่สมเหตุสมผล ไม่ใช้การกู้เงินมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้ หรือใช้จ่ายในสิ่งฟุ่มเฟือยโดยไม่ประมาณคน เรียกว่าเป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีทางหนึ่ง

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน), (2551, พงศกัญญา 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวคือการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

สมโชค เจตระการ (2552, มกราคม 14) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือต้องเตรียมตัวให้พร้อมในทุกเรื่องที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกัน นั่นคือการสร้างคุณงามความดีไว้เป็น

ที่ประจักษ์ กับตนเองและบุคคลอื่น การสร้างความดีต้องใช้เวลาานมาก แต่ก็ต้องทำ ความดีจะปรากฏ บางครั้งตนเองต้องได้รับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ การสร้างภูมิคุ้มกันจะคุ้มได้ทั้งตนเอง ครอบครัวและวงศ์ตระกูล

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น มีหลักในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงมีพอกิน ให้มีเกียรติยืนด้วยตนเอง ใช้จ่ายภายในกำลังของตัว มีภูมิคุ้มกันด้วยการไม่สร้างหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ การดำเนินงานเพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยไม่เกิดความเสียหายจนถึงขั้นที่อยู่ไม่ได้

3) การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

จากการศึกษาเอกสาร และแนวคิดของนักวิชาการ เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ จรรยาบรรณ และบทบาทหน้าที่ครู เมื่อนำมารวบรวม บูรณาการ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ถึงการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูตามหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดังนี้

1. ดูแลและพัฒนาสุขภาพกาย สุขภาพจิตเป็นปกตินิสัย
2. มีการวางแผนการออมเงินไว้ใช้ในคราวจำเป็น
3. เชื่อมมั่นและภูมิใจในตนเองและวงศ์ตระกูล
4. ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นด้วยอัธยาศัยไมตรี
5. ควบคุมอารมณ์และตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้
6. ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
7. ร่วมกิจกรรมสังคมกับชุมชนตามความเหมาะสมในฐานะสมาชิกของสังคม ได้ทุกสถานะ

และโอกาส

8. มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เอื้อเฟื้อและมีน้ำใจต่อบุคคลทั่วไป
9. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องของตนเองและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
10. ส่งเสริม สนับสนุน วางแผน หรือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาวิชาให้ก้าวหน้า
11. การดำเนินชีวิตเป็นที่ยอมรับในสถานศึกษาและสังคม
12. ร่วมพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งสร้างและใช้เครือข่ายทางวิชาการในการจัดการเรียนรู้

คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงคือความสมดุล การพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และการก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าเศรษฐกิจพอเพียง มิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่มุ่งเน้นให้เกิดการพิจารณาอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบระมัดระวังในการดำเนินงาน โดยเลือกรับการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบในแง่ดี ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการเปลี่ยนแปลงในแง่ที่ไม่ดี และไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้เพื่อจำกัดผลกระทบให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อความเสียหายหรือไม่เป็นอันตรายร้ายแรง ทำให้กิจการยังคงดำเนินต่อไปได้

ส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่ โดยไม่เหลียวแลกัน ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่ภายใต้เงื่อนไขเพื่อให้เกิดความพอเพียง คือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างทั้งด้านจิตใจ และการกระทำ ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม ฉะฉานในการทำมาหากิน การตั้งมั่นในความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ยังมีจำนวนน้อย แต่ได้ค้นคว้าจากรายงานวิจัยที่ใกล้เคียง และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ณรงค์ เพ็ชรเส้ง (2540, หน้า 96) ทำการวิจัยเรื่องการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมของครูประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามทัศนะของครูและผู้บริหาร พบว่า 1) ครูประถมในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมตามทัศนะของครูและผู้บริหารโดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับที่เป็นแบบอย่าง ร้อยละ 72.32 โดยมีการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างทางจริยธรรม ด้านการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นมีค่าร้อยละสูงที่สุด (ร้อยละ 83.43) รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตน (ร้อยละ 69.50) และด้านการปฏิบัติงาน (ร้อยละ 68.87) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายชื่อในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติงาน ครูประถมศึกษามีการปฏิบัติงานทางจริยธรรมเป็นแบบอย่างสูงที่สุดในข้อ การดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียน รองลงมาคือ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และรักษาความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามลำดับ ส่วนการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด คือการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน รองลำดับต่ำสุดคือ หมั่นสอนซ่อมเสริมให้แก่ศิษย์ และเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ แก่นักเรียน เพื่อนครูและชุมชนอยู่เสมอ ตามลำดับ ด้านการปฏิบัติตน ครูประถมศึกษามีการปฏิบัติทางจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างสูงที่สุดในข้อ แต่งกายสุภาพ เรียบร้อย เหมาะสม รองลงมา คือ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย และปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการและสถานศึกษา ตามลำดับ ส่วนการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด คือ ไม่เป็นหนี้เป็นสิน รองลำดับต่ำสุด คือ มีการเก็บออมทรัพย์เพื่อความมั่นคงของฐานะ และอดทนอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ตามลำดับ ด้านการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ครูประถมศึกษามีการปฏิบัติทางจริยธรรมเป็นแบบอย่างสูงที่สุดในข้อ เป็นกันเองและเป็นพี่ของนักเรียน รองลงมาคือยอมรับและปฏิบัติตามความคิดเห็นของส่วนรวม และตัดสินใจปัญหาของผู้เรียนด้วยความเป็นธรรม ตามลำดับ ส่วนการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างต่ำที่สุด คือการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานทุกคนอย่างเสมอ

ภาค รองลำดับต่ำสุด คือ รับฟังความคิดเห็นและข้อโต้แย้งของผู้อื่น และยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ตามลำดับ 2) ผลการรวบรวมความคิดเห็นของครูและผู้บริหารที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมของครูประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสรุป ครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาของครูประถมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมในข้อเป็นหนี้เป็นสินมีความถี่มากที่สุด รองลงมาคือ ขาดความรักความศรัทธาในอาชีพ และภาระงานนอกเหนือหน้าที่งานสอนมีมาก ตามลำดับ

พรทิพย์ ทับทิมทอง (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันกับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า ข้าราชการการสาย ข. ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัดต่างกันจะมีความผูกพันในองค์การไม่ต่างกัน ยกเว้นกรณีที่มี ระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกัน จะมีความผูกพันในองค์การต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้าราชการสาย ค. ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาปฏิบัติต่างกัน และหน่วยงานที่สังกัดต่างกันจะมีความผูกพันในองค์การไม่ต่างกัน ยกเว้นกรณีที่มี ระดับตำแหน่งต่างกัน จะมีความผูกพันในองค์การต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการพบว่า ข้าราชการ สาย ข. และ ค. มีคุณภาพชีวิตการทำงานเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีด้านความภาคภูมิใจในองค์การอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ การประจักษ์ตน ความก้าวหน้า สังคมสัมพันธ์ ลักษณะการบริหารงาน ภาวะอิสระจากงาน และส่วนด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ข้าราชการสาย ข. ที่มีเพศ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และหน่วยงานที่สังกัดต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานเฉลี่ยทุกด้านไม่ต่างกัน ยกเว้นกรณีข้าราชการสาย ข. ที่มีอายุ และระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกัน

ภูวนัย น้อยวงศ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ศึกษากรณีเฉพาะบริษัท มินิแม (ประเทศไทย) พบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และประสบการณ์ในการทำงานไม่มีผลทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมแตกต่างกัน แต่ในการศึกษาองค์ประกอบในแต่ละด้าน พบว่าด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และประสบการณ์ในการทำงานมีผลทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กมล จิตบุญ (2543, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการวางแผนดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการวางแผนดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริตามความคิดเห็นของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ขั้นตอน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยขั้นที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ ขั้นเตรียมการวางแผน รองลงมาคือ ขั้นการวางแผน และขั้นการปฏิบัติตามแผน ส่วนขั้นที่ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ขั้นการประเมินผล 2) เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในกระบวนการวางแผนดำเนินงานของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องตาม

ฐานะตำแหน่งพบว่า การปฏิบัติทุกขั้นตอนผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบตามประเภทการณ และวุฒิการศึกษาพบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ปัญหาในกระบวนการวางแผนดำเนินงานของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ การวางแผน รองลงมาคือ การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงในการวางแผน และมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง รองลงมาคือการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวางแผนดำเนินงาน

พลวัฒน์ จีระจักรวัฒนา (2543, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารโครงการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่พบว่า จากการประเมินการใช้งานของระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้น ระบบที่ได้พัฒนาขึ้นใหม่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและลดเวลาในการทำงานของเจ้าหน้าที่ลงไปได้มาก และเจ้าหน้าที่สามารถทราบข้อมูลด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น ลดความซ้ำซ้อนและผิดพลาดจากการทำงานในแบบเก่าได้ ตลอดจนช่วยหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างสะดวกรวดเร็วขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการติดตามตรวจสอบการวางแผนการดำเนินงานโครงการเกษตรกรรมตามแนวทฤษฎีใหม่

สมบัติ โมษิตวานิช (2544, หน้า 43-47) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการพลเรือนสามัญ ตามระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 พบว่า ข้าราชการพลเรือนสามัญสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปฏิบัติงานเป็นไปตามระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละหลักพบว่า ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกหลัก ยกเว้นในหลักคุณธรรม ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 125-127) ทำการวิจัยการโอนนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น เพื่อพัฒนาตนเองของนักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรในสถาบัน เพื่อพัฒนาสถาบันในการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา การพัฒนาชุมชนที่เน้นให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ดังนี้ สถาบันราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ มีความเห็นว่า ในการพัฒนาตนเองต้องพัฒนาทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรในสถาบัน รวมทั้งการพัฒนาตนเองของนักศึกษาในสถาบันราชภัฏ สรุปความคิดเห็นได้ดังนี้ สถาบันควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องทฤษฎีใหม่ให้ผู้บริหารทุกระดับ และต้องประสานการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด โดยจัดอบรมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรในสถาบัน มีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกัน ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้การใช้ชีวิตด้วยความประหยัด เช่น การใช้ทรัพยากรหรือเครื่องมือที่สามารถผลิตขึ้นใช้เองได้ การช่วยเหลือตนเองในการดูแลซ่อมแซม บำรุงรักษาอุปกรณ์ในการเรียนการสอน อาคารสถานที่ รวมทั้งการพัฒนาตนเองด้วยการค้นคว้าหาความรู้ผ่านสื่อที่มีอยู่อย่างประหยัด นอกจากนี้ควรรณรงค์เรื่องการสร้างจิตสำนึกในการนิยมนำของไทยแก่บุคลากรและนักศึกษา สร้างความรู้และจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับนักศึกษานั้น ควรปลูกฝังให้รู้จักการพัฒนาตนเอง และพึ่งตนเอง รวมทั้งให้ปฏิบัติภารกิจได้

อย่างรอบรู้และมีส่วนอุทิศตนให้กับสังคมโดยทั่วไป ส่งเสริมให้นักศึกษามีประสบการณ์จริง สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สถาบันราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเห็นในการพัฒนาตนเอง รวมทั้ง ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรและนักศึกษาในสถาบันว่า ควรรณรงค์ส่งเสริมให้คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ บุคลากรต่างๆ ตลอดจนนักศึกษา ปฏิบัติตามแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่น มีการประกาศให้รางวัลแก่บุคลากรที่ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ในการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งให้ผู้บริหารระดับสูงปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคลากรและนักศึกษา สถาบันราชภัฏกลุ่มภาคกลางและกรุงเทพมหานคร มีความเห็นในการพัฒนาตนเองของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรและนักศึกษาในสถาบัน ดังนี้ ควรมีการกำหนดนโยบายสำคัญที่ผู้บริหารและหน่วยงานทุกระดับ ต้องนำไปสู่การปฏิบัติ มีการรณรงค์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้กับครู คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ถึงหลักแนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในภารกิจงานที่รับผิดชอบ ควรมีการจัดอบรมอาจารย์ในเรื่องการใช้ประโยชน์จากทฤษฎีใหม่ และการนำเอาไปใช้งาน หลังจากนั้นให้คณาจารย์เข้าไปปฏิบัติงานในท้องถิ่น เพื่อเป็นที่ปรึกษา แนะนำแก่ชาวบ้าน ส่งเสริมให้ใช้ของไทย ส่งเสริมให้นำสิ่งของเหลือใช้นามาประดิษฐ์ของใช้ใหม่และใช้สิ่งของให้คุ้มค่า รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรในสถาบันให้มีความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ โดยใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในสถาบันให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองในระหว่างเรียน การฝึกทักษะอาชีพพื้นฐาน อบรมนักศึกษา ให้น้อมนำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งในระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ และเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว เกี่ยวกับ ด้านการประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และไม่เที่ยวเตร่ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น จัดอบรมนักศึกษาให้มีคุณธรรม และจริยธรรม สามารถนำความคิดที่มีอยู่ไปใช้ดำเนินชีวิตให้มีความสุข โดยคำนึงถึงความพอเพียงเพื่อประโยชน์และความสุขของตนเอง และส่วนร่วม นอกจากนี้ควรจัดให้มีการศึกษา เรื่อง ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิชาบังคับของนักศึกษาทุกคนเรียนรู้อย่างแท้จริง เพราะความอยู่รอดของประเทศต้องอาศัยพื้นฐานทางด้านการเกษตร มีเศรษฐกิจพอเพียงก่อน ให้ครอบครัวพอเพียงก่อนจึงจะพัฒนาด้านอื่น ซึ่งจะทำให้การพัฒนานั้นยั่งยืนและมั่นคง สถาบันราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ มีความเห็นในการพัฒนาตนเอง ของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาในสถาบัน ดังนี้ ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนในสถาบันใช้จ่ายทรัพยากร และงบประมาณอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ เน้นการสร้างสำนึก ความตระหนักถึงประโยชน์ของการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคลากรภายใน สนับสนุนให้บุคลากรได้ดำรงชีพตามแนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้บุคลากรได้ทำหน้าที่ตามกรอบของภารกิจของสถาบัน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ประโยชน์ให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ชยัน รับผิดชอบในหน้าที่ ปรับเปลี่ยน และมีความยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์โลกปัจจุบัน ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย และเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์งาน และจัดระบบงานให้มีความ

รัดกุม มีประสิทธิภาพ ในด้านการดำเนินชีวิต ควรรณรงค์ให้ทุกคนตระหนักถึง การพอมีพอกิน ฟังตนเองได้ มีความสุขตามอัธยาศัย ไม่ฟังเพื่อห่อเหิมตามกระแสสังคม มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ ไมตรีต่อกัน ชุมชนเข้มแข็ง ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย และ ทรัพยากรไทย การอนุรักษ์ประเพณีที่ดีงาม เพื่อเป็นสื่อปฏิสัมพันธ์ให้คนในสังคมมีความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนสังคมไทยในอดีต ควรสนับสนุนให้นักศึกษาจัดทำโครงการที่เน้นเป้าหมายด้าน เศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งปลูกฝังแนวคิดทฤษฎีใหม่ให้นักศึกษาในด้านฝึกอบรมผู้นำ อบรม คุณธรรม จริยธรรม และอื่นๆ

สิงห์ชัย แพร่เจริญ (2548, หน้า 7) ทำการวิจัยประเมินโครงการเกษตรพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ผลการประเมินผลผลิตของโครงการตามความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ระดับพื้นฐานเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนไม่รู้สึกรอคอยต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับงานเกษตร ติดตามผลงานเกี่ยวกับการเกษตรที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และอนาคตนักเรียนจะประกอบอาชีพ เกษตรกรรม

นิตยา เมฆศรีพงษ์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู ในวิทยาลัยเกษตร และเทคโนโลยี เขตภาคกลาง พบว่าข้าราชการครูมีคุณภาพชีวิตการทำงานในระดับสูง 3 ด้าน และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตเมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส และ ประสิทธิภาพทำงาน รูปแบบบริหารองค์การไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามความขัดแย้งในองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จวี วิจิตรวาทการ (2551, ตุลาคม 13) ทำการวิจัยกรณีศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม พบว่า กรณีศึกษาที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการจำแนกประเภทของกรณีศึกษาเป็นกรณี ต่างๆ ได้แก่ กรณีศึกษาแรก กรณีศึกษาที่มีหลายมิติตรงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การ ดำเนินงานวิจัยในกรณีศึกษาประเภทนี้ ใช้การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม แล้วนำเสนอออกมาเป็น ประเด็นใหม่เพื่อการเผยแพร่สู่วงการทางวิชาการและสังคมในวงกว้าง กรณีศึกษาประเภทที่สอง กรณีศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จริงในภาคประชาชน กรณีศึกษา ประเภทที่สาม กรณีศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้โดยหน่วยงานของรัฐ กรณีศึกษาที่สี่ กรณีศึกษาที่แสดงผลการทดลองปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของทุกฝ่าย และกรณีศึกษาสุดท้าย กรณีศึกษาอื่นๆที่ดำเนินการตามโครงการพระราชดำริ โดยพิจารณาในมิติ ที่หลากหลายแตกต่างกันไป

สุนทร พลศรี (2551, ตุลาคม 13) ได้ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตครูชายแดน ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ข้าราชการครูในพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุ 20-40 ปี วุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาทต่อ เดือน และสมรสแล้วมีตำแหน่งสายงานปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนการสอนระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ในสถานศึกษา 6 ปี ขึ้นไป และอาศัยบ้านพักครู บ้านเช่า บ้านญาติ อื่นๆ 2) คุณภาพชีวิตของ ข้าราชการครู ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยมีคุณภาพชีวิตสูงที่สุด ในด้านความพอใจกับชีวิต

ความเชื่อ รองลงมาคือ ความพอใจในชีวิตครอบครัวส่วนคุณภาพชีวิตต่ำที่สุด คือ ด้านความพอใจในการครอบครองทรัพย์สิน 3) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของครู ได้แก่ ตำแหน่ง 4) ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของครู ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และที่พักอาศัย 5) ข้าราชการครูส่วนใหญ่ไม่คิดเปลี่ยนสายงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร (2551, หน้า 108) ทำการวิจัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของหมู่บ้านภู คำบลบ้านเป่า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า 1) บ้านภูเป็นชุมชนที่มีสภาพเศรษฐกิจภายในชุมชนค่อนข้างดี เนื่องจากมีการลดรายจ่ายโดยการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชไว้กินเองในครัวเรือนและมีเพิ่มรายได้โดยการทำอาชีพเสริมและเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าขายให้ชุมชนอื่น ชุมชนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมีโฮมสเตย์ ทำให้มีนักท่องเที่ยวและเป็นแหล่งศึกษาคูงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง 2) หมู่บ้านภูเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาแบบยั่งยืนที่มีแนวทางการพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนโดยยึดหลักการตามแนวพระราชดำรัส เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การรวมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนอย่างเข้มแข็ง และเป็นแรงขับเคลื่อนพลังของชุมชนที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น มีการรวมกลุ่มเพื่องานอาชีพ ลดการใช้สารเคมีทางเกษตร มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์/กลุ่มแม่บ้าน มีกิจกรรมร่วมกันต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มผลิตอาหาร เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ มีการใช้ทรัพยากรชุมชน เช่น แพทย์พื้นบ้าน สมุนไพร ทำให้รายจ่ายของครัวเรือนลดลง มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน 3) ผู้นำชุมชนมีความรู้ความสามารถ คอยประสานและวางแผนในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการศึกษาคูงานเพื่อนำความรู้มาพัฒนาหมู่บ้าน จนหมู่บ้านได้รับรางวัลมากมายและเป็นที่ยอมรับและศึกษาคูงานของชุมชนอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, ตุลาคม 22) ทำการวิจัยศึกษาภาวะหนี้สินของข้าราชการครู สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า 1) สภาวะหนี้สินข้าราชการครูมีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 78.50 โดยมีแหล่งหนี้สินมาก 3 ลำดับ คือ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู ธนาคาร และบุคคลทั่วไป ภาวะหนี้สินแยกตามสถานภาพส่วนตัว พบว่าข้าราชการครู กลุ่มที่อายุ 51 ปีขึ้นไป อายุราชการ 21 ปีขึ้นไป วุฒิการศึกษาปริญญาตรี สถานภาพเป็นหม้ายและกลุ่มที่ระดับเงินเดือน 11,001-15,000 บาท มีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 100.00 2) สาเหตุการเกิดหนี้สิน พบว่าข้าราชการครูมีหนี้สินเนื่องจากสาเหตุ 3 ข้อตามลำดับดังนี้ คือ ซื้อหรือสร้างที่อยู่อาศัยนำไปใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน นำไปซื้อหรือผ่อนรถกระบะ 3) ความคิดเห็นต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สิน หลักการที่ 1 หลักการทั่วไปของการจัดตั้งเงินทุนหมุนเวียน ข้าราชการครูในระดับ เห็นด้วยมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

กิบสัน, และ คิน (Gibson, & Klein, 1970, p. 411) ได้ศึกษาความสัมพันธ์กันระหว่างอายุและความพึงพอใจในงาน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อคนงานมีอายุมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะรู้สึกมีความพึงพอใจในงานมากขึ้น ส่วนคนงานที่มีอายุน้อยมักจะมี ความคาดหวังสูงต่อการเลื่อนตำแหน่งและเงื่อนไขอื่นๆ

เมอร์ริลล์ (Merrill, 1971, p. 1547-A) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูและครูใหญ่ระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่ทำให้ครูและครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา มีความพึงพอใจในงานสูง ได้แก่ การมีโอกาสได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ผลสัมฤทธิ์ของงาน ความรับผิดชอบ ส่วนองค์ประกอบที่มีความพอใจต่ำ ได้แก่ นโยบายของการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทน สถานภาพทางสังคม ความก้าวหน้า อำนาจหน้าที่ และการยอมรับนับถือ

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1973, pp.191-207) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่ององค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความไม่พอใจในการทำงานของครู โดยการสัมภาษณ์สอบถามครูกลุ่มตัวอย่างในเขตการศึกษาต่างๆ ของมอนโรคาเนดี รัฐนิวเจอร์ซีย์ จำนวน 3,382 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การได้รับการยอมรับนับถือ ความสำเร็จของงานและความรับผิดชอบเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลให้ครูเกิดความพึงพอใจในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ
2. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน การปกครองบังคับบัญชา นโยบายและการบริหาร และความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ครูเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ครูมีความรู้สึกที่ดีต่อความสำเร็จของงานและการได้รับการยอมรับนับถือในระดับสูง และมีความรู้สึกไม่พอใจในเรื่องความไม่ยุติธรรมและฐานของอาชีพมากที่สุด
4. ผลการศึกษานี้สนับสนุนทฤษฎีของเซอร์ชเบอร์กที่กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานแบ่งออกเป็นสองพวกแตกต่างกัน และไม่มี ความสัมพันธ์แบบต่อเนื่อง จะส่งผลไปในทิศทางตรงกันข้ามเสมอ
5. เพศ ตำแหน่ง และประเภทของโรงเรียนที่ทำการสอนไม่มีผลทำให้องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมิทท์ (Smith, 1983, pp. 653-663) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับขนาดของโรงพยาบาลพบว่า พยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลซึ่งมีขนาดใหญ่จะมีคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับต่ำกว่าพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลซึ่งมีขนาดเล็ก เนื่องจากบรรยากาศในองค์การขนาดใหญ่มีการบริหารที่ซับซ้อน มีขั้นตอนในการทำงานมาก และระบบการติดต่อสื่อสารที่ค่อนข้างล่าช้า ทำให้โรงพยาบาลมีความเครียดอยู่ในระดับสูง

วิชเชอร์ (Wisher, 1984, p.3042) ได้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจ-ค้ำจุนที่ใช้ในโรงเรียนประจำตำบล กับความพึงพอใจในการทำงานของครูใหญ่ เพื่อหาความสัมพันธ์และหาระดับความพึงพอใจในการทำงานที่เมืองริเวอร์ไซด์ พบว่า

1. ปัจจัยจงใจ – คำจุนต่างๆ มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานในระดับสูง ยกเว้นความมั่นคงในการทำงาน
2. โดยทั่วไปแล้วครูใหญ่มีความพึงพอใจในการทำงาน
3. มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างปัจจัยของการกำหนดนโยบายความมั่นคงในการทำงาน และการปกครองบังคับบัญชากับระดับความพึงพอใจในการทำงาน

คอร์คอแรน (Corcoran, 1986, pp. 230-231) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปรับปรุงคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของโรงเรียนรัฐบาล ผลการวิจัย พบว่า มีการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันเผชิญปัญหาในองค์กร โรงเรียนที่ดีต้องมีคุณภาพ และมีปริมาณงานที่สำคัญ เป็นการทำงานแบบบูรณาการ การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดจากการร่วมมือกันของคณะครูอาจารย์และนักเรียนกระตุ้นให้มีความต้องการที่จะเรียนรู้แก่นักเรียน จัดให้คนทำงานที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และความถนัด มีการปรับปรุงระบบงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนมีการปฏิรูปการทำงานที่ประสบผลสำเร็จได้จริง

น็อกซ์, และ เออร์วิง (Knox, & Irving, 1997, pp. 39-47) ได้ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพในระดับผู้บริหาร พบว่า พยาบาลวิชาชีพในระดับผู้บริหารมีคุณภาพชีวิตการทำงาน 10 ด้าน ด้านที่มากที่สุดคือ การติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับแผนงานและความก้าวหน้าในช่วงของการปรับเปลี่ยน การบริหารจัดการไปรษณีย์ ชัดเจน เมตตา และด้านน้อยที่สุดคือการเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษาอบรมก่อนที่จะมีการดำเนินงาน

ซีเซอร์ (Seashore, 1998, p.1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ พบว่า ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ มีการสร้างความผูกพันและรับรู้ถึงความสำเร็จ ใน 8 โรงเรียน รูปแบบที่ทำให้ครูมีคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ การปรับปรุงคุณลักษณะทางพฤติกรรม ทักษะ และลักษณะนิสัย ซึ่งผลต่อการสอนของครู ความผูกพันและการรับรู้ถึงความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีความเกี่ยวข้องกันอย่างสูง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังมีจำนวนน้อย แต่ได้ค้นคว้าจากรายงานวิจัยที่ใกล้เคียงทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การทำงานและความเป็นอยู่ของครูหรือผู้ปฏิบัตินั้นจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีได้นั้น จะต้องมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และผู้ปฏิบัติงานจึงจะมองเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต การดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง และงานที่มีความสำคัญ ก่อให้เกิดมีความภาคภูมิใจ มีความกระตือรือร้นในการทำงานและยินดีที่จะทำงานให้กับการบริหารให้มีความสำเร็จสมบูรณ์ ในขณะที่เดียวกันการบริหารที่ดีจะได้ประสิทธิผลของงานที่ดีได้นั้น ก็จะต้องสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงาน และตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีความสุขและนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจะต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้ปฏิบัติที่ส่งผลต่อการทำงานของครู และขึ้นนโยบายการบริหารงานเพื่อให้ครูได้รับรู้และเกิดความพอใจให้มีความสำเร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้น